

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

JAZYKOVÁ ANALÝZA BAROKNÍHO TEXTU

Vedoucí práce: PaedDr. Jarmila Alexová, CSc.

Autor práce: Petra Friedrichová

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 3.

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobně elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 17. dubna 2009

.....
Petra Friedrichová

Děkuji PaedDr. Jarmile Alexové, CSc. za pomoc při vypracování této práce.

ANOTACE

Hlavním tématem této bakalářské práce, která má název Jazyková analýza barokního textu, je rozbor syntaktické roviny barokního kázání *Medotekoucí sláva na hůře Libanu*, které napsal Karel Václav Černý. V kratší části Hláskové změny se zaměřuji na jevy, které se od současného českého jazyka odlišují. Jedná se hlavně o psaní některých hlásek. Dále se zabývám syntaktickou rovinou textu. Věnuji pozornost vztahům koordinačním i dominačním. U vztahů koordinačních sleduji jaké významové poměry se objevují mezi hlavními větami, vedlejšími větami a větnými členy. V části věnované dominačním vztahům se zajímám o jednotlivé větné členy. Svou pozornost zaměřuji také na druhy vedlejších vět. Má práce nepřináší vyčerpávající informace, protože v textu se nachází mnoho jevů, které zde ale nedostaly prostor.

SUMMARY

The main topic of this bachelor's thesis with the name Language analysis of the Baroque text is the analysis of the syntactic level of the Baroque sermon *Medotekoucí sláva na hůře Libanu (Fame on Liban Mountain)*, written by Karel Václav Černý. In the shorter part, Phonic changes, I focus on phenomena differing from the present Czech language. The concern is mainly writing some phones. Moreover I deal with the syntactic level of the text. I devote my attention to relationships of co-ordination and dominance. In case of co-ordination relationship I follow which relations appear among the main clauses, subordinate clauses and sentence parts. In the part devoted to relationship of domination I devote my attention to individual parts of sentence. I focus my attention also on the kinds of subordinate clauses. My thesis does not bring the exhausting information, as there remain many phenomena in the text not sufficiently treated here.

OBSAH

Úvod.....	11
1 Svatý Jan Nepomucký	13
1.1 Život	13
1.2 Okolnosti smrti Jana Nepomuckého	13
1.3 Kanonizace Jana Nepomuckého	14
1.4 Úcta sv. Janu Nepomuckému	14
2 Prostředky použité v kázání.....	16
3 Hláskové změny	17
3.1 Označování hlásek a slabik v textu	17
3.1.1 Hláška s, š	17
3.1.2 Hláška z, ž, c, č	18
3.1.3 Hláška ř	19
3.1.4 Písmeno ě a jeho použití	19
3.1.5 Hlásky ď, ť	19
3.1.6 Hlásky j, g	19
3.1.7 Rozlišování i, y	20
3.1.8 Grafémy w, v	20
3.1.9 Zdvojené grafémy	20
3.1.10 Protetické hlásky	21
3.2 Označování kvantity.....	21
4 Interpunkce	23
4.1.1 Čárka	23
4.1.2 Tečka.....	24
4.1.3 Dvojtečka	24
4.1.4 Středník	25
5 Syntax	26
5.1 Syntaktické vztahy koordinační	26

5.1.1	Parataktické vyjádření koordinačního vztahu.....	27
5.1.1.1	Poměr slučovací (kopulativní)	27
5.1.1.1.1	Věty hlavní	27
5.1.1.1.2	Věty vedlejší.....	29
5.1.1.1.3	Větné členy	29
5.1.1.2	Poměr odporovací	30
5.1.1.2.1	Věty hlavní	31
5.1.1.2.2	Věty vedlejší.....	31
5.1.1.2.3	Větné členy	31
5.1.1.3	Poměr stupňovací.....	32
5.1.1.3.1	Věty hlavní	32
5.1.1.3.2	Věty vedlejší.....	33
5.1.1.3.3	Větné členy	34
5.1.1.4	Poměr vylučovací.....	34
5.1.1.4.1	Věty hlavní	34
5.1.1.5	Poměr důsledkový.....	35
5.1.1.5.1	Věty hlavní	35
5.1.1.6	Poměr důvodový (vysvětlovací)	36
5.1.1.6.1	Věty hlavní	36
5.1.1.6.2	Větné členy	36
5.2	Syntaktické vztahy dominační	37
5.2.1	Vztah rozvíjení.....	37
5.2.1.1	Přívlastek.....	37
5.2.1.1.1	Přívlastek kvalitativní.....	38
5.2.1.1.2	Přívlastek kvantitativní.....	39
5.2.1.1.3	Přívlastek referenční.....	39
5.2.1.1.4	Přívlastek neshodný ve formě genitivu	40

5.2.1.1.5	Přívlastek neshodný s nefixovanou formou	41
5.2.1.1.6	Přívlastek těsný.....	41
5.2.1.1.7	Přívlastek postupně rozvíjející	41
5.2.1.1.8	Přívlastek několikanásobný	41
5.2.1.1.9	Vedlejší věty přívlastkové	42
5.2.1.2	Příslovečné určení	43
5.2.1.2.1	Příslovečné určení místa.....	43
5.2.1.2.1.1	Místní určení na otázku „kde?“	43
5.2.1.2.1.2	Místní určení na otázku „kam?“	44
5.2.1.2.1.3	Místní určení na otázku „odkud?“	44
5.2.1.2.2	Příslovečné určení času	45
5.2.1.2.2.1	Časové určení na otázku „kdy?“	45
5.2.1.2.2.2	Časové určení na otázku „odkdy?“	45
5.2.1.2.2.3	Časové určení na otázku „dokdy?“	45
5.2.1.2.2.4	Časové určení na otázku „jak dlouho?“	46
5.2.1.2.2.5	Časové určení na otázku „jak často?“	46
5.2.1.2.3	Příslovečné určení způsobu	46
5.2.1.2.3.1	Vyjádření způsobu přímo.....	46
5.2.1.2.3.2	Vyjádření způsobu srovnáním	47
5.2.1.2.3.3	Vyjádření způsobu uvedením následku nebo výsledku	47
5.2.1.2.4	Příslovečné určení míry a intenzity	47
5.2.1.2.4.1	Vyjádření míry a intenzity přímo.....	47
5.2.1.2.5	Příslovečné určení prostředku v širokém smyslu	48
5.2.1.2.5.1	Určení nástroje	48
5.2.1.2.5.2	Určení měřítka.....	48
5.2.1.2.6	Příslovečné určení původce	48
5.2.1.2.6.1	Určení personálního původce (agentu)	49

5.2.1.2.6.2	Určení nepersonálního původce (kauzátoru)	49
5.2.1.2.7	Přísllovečná určení kauzálních vztahů	49
5.2.1.2.7.1	Přísllovečné určení účelu	49
5.2.1.2.7.2	Přísllovečné určení příčiny	49
5.2.1.2.8	Vedlejší věty přísllovečné	50
5.2.1.2.8.1	Vedlejší věta přísllovečná místní	50
5.2.1.2.8.2	Vedlejší věta přísllovečná časová	50
5.2.1.2.8.3	Vedlejší věty přísllovečné způsobové	51
5.2.1.2.8.4	Vedlejší věty přísllovečné měrové	51
5.2.1.2.8.5	Vedlejší věty přísllovečné příčinné a důvodové	52
5.2.1.2.8.6	Vedlejší věty přísllovečné účelové	52
5.2.1.2.8.7	Vedlejší věty přísllovečné podmínkové	53
5.2.1.2.8.8	Vedlejší věty přísllovečné přípustkové	53
5.2.1.3	Doplněk	54
5.2.1.3.1	Doplněk vyjadřující průvodní okolnost	54
5.2.1.3.2	Doplněk vyjadřující funkci nebo věkový stupeň	55
5.2.2	Vztah valence	55
5.2.2.1	Předmět	55
5.2.2.1.1	Předmět substantční	56
5.2.2.1.2	Předmět situační	56
5.2.2.1.3	Pád předmětu	56
5.2.2.1.3.1	Akuzativ	56
5.2.2.1.3.2	Dativ	57
5.2.2.1.4	Vedlejší věta předmětná	57
5.2.2.1.4.1	Obsahové věty s „že“	57
Závěr		59
Zdroje		61

Literatura	61
Další zdroje	64
Prameny	64
Seznam příloh	65

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám jazykovou analýzou barokního kázání *Medotekoucí sláva na hůře Libanu*, které sepsal Karel Václav Černý.

Na začátku práce se trochu zaměřuji na člověka, jehož se zmíněné kázání týká. Na Jana Nepomuckého. Seznamuji vás s jeho životem i smrtí a připojuji informace o jeho svatořečení a památce. Při studiu života Jana Nepomuckého jsem vycházela z knihy Víta Vlnase *Jan Nepomucký – česká legenda* a z internetových stránek, které jsem o Janu Nepomuckém našla.

Krátce se zmiňuji také o prostředcích, které autor v kázání použil. K tomu využívám sbírku kázání *Medoutekoucí sláva na hůře Libanu*, kterou editoval Bohumír Lifka.

V části „Hláskové změny“ vás seznamuji s některými pravopisnými odlišnostmi, které jsem v textu objevila. V psaní některých grafémů je totiž velký rozdíl oproti dnešnímu, všem známému, pravopisu. K lepšímu rozpoznání těchto rozdílů jsem zvolila příklady ve fonetickém přepise. Vycházím z práce Jaroslava Poráka *Humanistická čeština*.

Článek Marie Janečkové *Jazyk Tannerovy legendy o páteru Albrechtovi Chanovském* mi je oporou při kapitole, která se týká interpunkce. I zde se objevuje několik odlišností. V barokním textu je oproti dnešní češtině navíc interpunkční znaménko, které se objevuje daleko častěji než nám všem velmi dobře známá čárka. Jedná se o šikmou čáru přes celý řádek.

Zbytek mé práce je zaměřen spíše na syntax. V této, zřejmě nejobsáhlejší části, už používám běžnou transkripci, k níž jsem využila práci Josefa Vintra *Zásady transkripce českých textů z barokní doby*.

V syntaktické rovině tohoto rozboru se zabývám syntaktickými vztahy, a to koordinačními a dominačními. U vztahů koordinačních se zaměřuji na paratactické spojení mezi větami hlavními, větami vedlejšími a také mezi větnými členy. Ve vztazích dominačních zkoumám jednotlivé větné členy, ať už rozvíjející, nebo valenční. Pozornost věnuji také vztahu věty řídicí a závislé. U jednotlivých vedlejších vět si všímám, jakým spojovacím prostředkem jsou uvozeny. Z teoretického hlediska vycházím spíše ze současné mluvnice, a to konkrétně z *Příruční mluvnice češtiny*. Při vysvětlování některých odborných názvů pracuji také s *Encyklopedickým slovníkem*

češtiny. Při výkladu jednotlivých vedlejších vět se držím knihy *Vývoj českého souvětí*, kterou napsal Jaroslav Bauer. Tuto publikaci využívám i k teorii týkající se vztahů koordinačních.

Všechno, o čem se ve své práci zmiňuji, dokládám příklady, které jsem vyhledala v zadaném kázání. Příklady uvádím v závorkách s číslem stránky, které odpovídá číslování v záhlaví přepsaného textu, který je přiložen.

Přepis kázání není upraven podle zadání, tzn. řádkování 1, 5 a velikost písma 12, protože jsem chtěla, aby jednotlivé stránky odpovídaly originálnímu textu.

1 Svatý Jan Nepomucký

1.1 Život¹

Svatý Jan Nepomucký se narodil kolem r. 1345 v Pomuku (dnešní Nepomuk) jako syn soudce. Vystudoval pražskou univerzitu a pak působil deset let jako notář arcibiskupské soudní kanceláře. V roce 1380 byl vysvěcen na kněze a stal se farářem v kostele sv. Havla na pražském Starém Městě. Během let 1382 - 1387 studoval práva na univerzitě v Padově a roku 1389 jej arcibiskup Jan z Jenštejna jmenoval generálním vikářem pražské arcidiecéze. Dne 20. března 1393 Jan umírá během mučení na staroměstské rychtě. Okolo půl deváté je pak jeho tělo svrženo z dnešního Karlova mostu do Vltavy. 17. dubna nacházejí Janovo tělo zachycené na pravém břehu Vltavy (v místech dnešního Čechova mostu) cyriaci² (příslušníci řádu založeného ve 12. století a v době křížových výprav, pečovali o nemocné v nemocnicích a prováděli duchovní správu), kteří jej pochovávají v kostele sv. Kříže při svém klášteře. Bezprostřední příčinou smrti podle antropologa Emanuela Vlčka bylo mučení, konkrétně opakovaná rána tupým předmětem do hlavy, která vedla k proražení lebky, nikoliv tedy utopení.

1.2 Okolnosti smrti Jana Nepomuckého³

V době, kdy se Jan stal významným úředníkem, trpěla církev dlouholetým dvojpapežstvím a král Václav IV. se snažil využít jejího oslabení k tomu, aby si ji alespoň v Čechách co nejvíce podřídil. Jan Nepomucký mu jakožto pečlivý úředník překážel.

¹ <http://www.apha.cz/sv-jan-nepomucky/>

² <http://www.sweb.cz/krizovnici/charakteristika.htm>

³ <http://www.apha.cz/sv-jan-nepomucky/>

K otevřenému střetu došlo v r. 1393. Václav IV. chtěl zřídit v Čechách další biskupství, v jehož čele by stanul jemu oddaný prelát. K financování biskupství chtěl využít bohatý benediktinský klášter v Kladrubech, jehož opat Racek byl již velmi vysokého věku. Když opat zemřel, Václav IV. v Praze nebyl. Toho využili benediktini k tomu, aby co nejdříve zvolili nového opata, jehož v nejkratší možné lhůtě generální vikář Jan z Pomuku z titulu svého úřadu potvrdil. Když se král vrátil do Prahy, nemohl už nic změnit. Přesto svolal jednání s představiteli arcidiecéze a během něj nechal všechny účastníky zatknout. Uniknout se podařilo pouze arcibiskupovi. Ostatní zatčení byli vyslýcháni, Jan a jeden z jeho úředníků na mučidlech. Zatčené osoby však nepodléhali králově jurisdikci, ale jelikož to byli duchovní, pod církevní soud. Král proto nechal propustit všechny, kromě Jana, jehož nechal ještě téhož dne 20. března 1393 utopit ve Vltavě. Janovo tělo bylo nalezeno v řece 17. dubna 1393.

1.3 Kanonizace Jana Nepomuckého⁴

Snaha o kanonizaci Jana z Pomuku začíná ve druhé polovině 17. století. Odpůrci tohoto svatořečení byli především jezuiti.

Řím se k celé této snaze o kanonizaci staví od počátku velmi skepticky a teprve roku 1715 pražský arcibiskup Ferdinand Khünburg zahajuje beatifikační proces Jana Nepomuckého. Na konci května 1721 prohlašuje papež Inocenc XIII. (1721–1724) Jana za blahoslaveného. Následujícího roku je zahájen kanonizační proces, kanonizace papežem Benediktem XIII. proběhla 19. března 1729. Roku 1736 bylo instalováno stříbrné mauzoleum Jana Nepomuckého ve svatovítské katedrále.

1.4 Úcta sv. Janu Nepomuckému⁵

Svatý Jan Nepomucký má díky jezuitským misiím velký věhlas po celém světě, především v Bavorsku a zemích Latinské Ameriky. Je uctíván jako mučedník zpovědního tajemství a patron při přírodních pohromách a povodních (díky způsobu jeho smrti). Jeho vyobrazení lze nalézt na mnoha místech, především na mostech.

⁴ http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Nepomuck%C3%BD

⁵ http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Nepomuck%C3%BD; <http://www.zdarns.cz/o-meste/zelena-hora.asp>

Tyto sochy většinou obměňují zpodobení sochaře Jana Brokofa – kněz v rochetě, s biretem na hlavě a pěti hvězdami kolem ní, v ruce držící kříž, případně též palmovou ratolest. Palma je symbolem vítězství, hvězdy zastupují legendu, podle níž vltavští rybáři našli po smrti Janovo tělo, případně pět ran Kristových či písmena latinského tacui (mlčel jsem). Nevyzrazení zpovědního tajemství je symbolizováno prstem na ústech. Hvězdy kolem hlavy jsou atribut mezi světci velmi zvláštní, neboť s hvězdami kolem hlavy je zobrazována pouze Panna Maria.

Kult sv. Jana Nepomuckého je nerozlučně spojen s českým barokem. Byla to totiž doba, kdy patřil k nejvýznamnějším světcům. Je zemským patronem Čech a Bavorska. Se stovkami kostelů a kaplí, které mu byly zasvěceny, se setkáváme nejen u nás, ale i za hranicemi. Podle sv. Jana Nepomuckého byla pojmenována také česká papežská kolej v Římě, Nepomucenum.

Nedaleko Žďáru nad Sázavou, v místě, které se dnes nazývá Zelená Hora, se nachází jeden ze skvostů české barokní architektury. Jedná se o poutní kostel sv. Jana Nepomuckého. O jeho stavbě rozhodl u příležitosti svatořečení sv. Jana Nepomuckého opat Václav Vejmluva. Ten si vybral pro uskutečnění svého záměru mistra nad mistry - Jana Blažeje Santiniho (1667 - 1723). J. B. Santini vytvořil v letech 1719-1722, těsně před svou smrtí, jedinečné dílo barokní gotiky. Toto dílo bylo coby světový unikát bylo zařazeno v roce 1994 také do světového kulturního dědictví UNESCO. Ideovou koncepcí kostela je symbolika pěticípé hvězdy, která koresponduje s legendou o sv. Janu Nepomuckém. Kolem jeho mrtvého těla se zjevilo 5 hvězd.

6

⁶ <http://www.bedekr.cz/texty/258.html?page=1>

2 Prostředky použité v kázání

V kázání o Janu Nepomuckém pracuje autor Karel Václav Černý s variací obrazů. To se projevuje na začátku kázání, kde mluví o horách. Bohatá je i jeho hra synonym a atributů (*grunt a základ; Tvorce a Stvořitele; hory a vrchy; staral se jest a pečoval; aby rozhlašoval a vyjevoval* a mnoho dalších). Všechna substantiva mají epiteta (*veliká a nevyslovitelná okrasa; nevypravená jasnost; dnešní veleslavný, divotvorný a vítězitelný mučedník* a další).

Najdeme zde nejen aliteraci (pokory a poníženosti; občerstvuje a obveseluje) a paronomasii (svatost svatého Jana), ale i mnohem složitější efekty uměleckého projevu (vejškou svou a vyvýšeností). Často tomuto uměleckému záměru slouží vhodný výběr jedné ze dvou možných variant hláskových (v Tejně tejně = v Týně tajně). Jindy vzniká eufonický rytmus vhodným výběrem fakultativních morfologických prostředků (*staral se jest a pečoval* – druhé sloveso se vyskytuje bez „jest“).

Podle vkusu doby proplétají autoři kázání své projevy případnými citáty z bible, z antických autorů (např. z Vergilia, Ovidia, Horácia) i ze spisovatelů a komentátorů církevních, středověkých i pozdějších.⁷

Karel Václav Černý zde hojně užívá také latinských citátů („.... *s přípísem Non siné luce tegit, mne svatostí svou osvěcuje a stínem svým přede vším zlým nastiňuje*“).⁸

⁷ LIFKA B. (ed): *Medoutekoucí sláva na hůře Libanu*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 10

⁸ V celé této kapitole vycházím z LIFKA B. (ed): *Medoutekoucí sláva na hůře Libanu*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 5 - 12

3 Hláskové změny

Velkým reformistou pravopisu byl Mistr Jan Hus, který zavedl diakritickou ortografii místo spřežkové. Obdobím vyspělého spisovného jazyka bylo 16. a počátek 17. století. Pravopis v psaném projevu stále nebyl jednotný. Po vynálezu knihtisku se v tištěných dílech ustálil tzv. **bratrský pravopis** (podle listů vydávaných Jednotou bratrskou), který byl převážně diakritický se zachováním několika spřežek. Barokní čeština je spisovným jazykem v období od poloviny 17. století do 2. třetiny století osmnáctého.⁹

3.1 Označování hlásek a slabik v textu

Původní tečka nad měkkými konsonanty se změnila v háček, kterého se užívalo nad č, d', ň, ř, ť, ž (*Když gŕem toto přítomné Wyobrazení Sláwy Diwotworného Mučedlníka Božího Swatého Jana Nepomuckýho ſkrze Medotekaucý Sláwu Hory Libanſké s. 3*).

3.1.1 Hláška s, š

Hláška s se psala buď jako ſ nebo jako klasické s. Grafém ſ se v zadaném textu objevuje na začátku nebo uprostřed slova (*anobrż y ten od Waffý Wyfoce Důſtogné Welebnoſti ofthrowtipně nalezený/ a ſ welikým wynafnážením s. 3; Na místě geho odpowídá a nás wyučuje ſtarožitný Píſma Swatého Učitel a Wykládatel Lyranus, kdyż wykládage ſlowa ty Dawidowé takto dí, s. 7*). V nám známé podobě se tato hláška objevovala na konci slov (*gak ſlowa moſe pěkně potwrzuge Wyfoce Učený a ſtarožitný Píſma Swatého Učitel a Wykládatel Nicolaus de Lyra, s. 6*). Také se jí psaly počáteční velká písmena (*na žádným giným místě gedině na Horách a Wrchách wyſokých/ gak pěkně tu geho Neyswětěgffý Wůly wyſwětluſe Duchem Božím ofwícený Králowſký Prorok Páně Dawid/ kdyż takto w Źalmu 98.v.9. proſpěwuge/ a wſſechno ſtwoření*

⁹http://cs.wikipedia.org/wiki/Historick%C3%BD_v%C3%BDvoj_%C4%8De%C5%A1tiny; KARLÍK, P. a kol.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 68 – 81); dále vychází celá část „Hláskové změny“ z knihy PORÁK, J.: *Humanistická čeština: hláskosloví a pravopis*. Praha, Univerzita Karlova, 1983

k Chwálám Božským wywčuje, s. 6) nebo předložky (anobrž y ge podiwně krmil s Mannau z Oblohy Nebešké padagický/ a s Ptactwem nesčílným, s. 6).

Písmeno š se psalo různými variantami. Jednou z nich byla spřežka ſſ (od Waffý Wyfoce Důstogné Welebnosti na mne složené je wffý přísluſſnau Poníženosti přigal/ nedlauho gſem přemeyſſlel s. 3). V textu se objevuje také znak s s přehláskou, který rovněž značí naše š (Kde geft onen Otec wſſech Wěřících Abraham Pánu BOhu ſwému gakožto Pánu Neywýſſýmu onu Oběť geſſtě s. 5). Toto značení se objevuje v případě, kdy dané slovo obsahuje dvě š za sebou. V textu se ale také můžeme setkat s variantou ſs, která je užitá na konci slova (Budeſs obětowati ho Oběť zápalnou na gedné Hoře/ kteraužt okážu tobě., s. 5), a nebo s variatou Sſ (a ge gako ſobě zaznamenal swými Sſlapěgi Neyſwětěgſſými, s. 6).

3.1.2 Hláška z, ž, c, č

Hlásky z, c se v kázání vyskytují ve své obvyklé podobě (Když gſem toto přítomné Wyobrazení Sláwy Diwotworného Mučedlníka Božího Swatého Jana Nepomuckýho ſkrze Medotekaucý Sláwu Hory Libanšké s. 3). Přesto ale v textu nalezneme slova, v nichž je místo hlásky z použito ſ (nyní ale w truchliwé Puſtině od wſtekloſti Kacyřské ležícího, s. 3; na žádným giným místě gedině na Horách a Wrchách wyſokých/ gak pěkně tu gehu Neyswětěgſſý Wůly wyſwětluge Duchem Božím ofwícený Králowſký Prorok Páně Dawid/ když takto w Žalmu 98.v.9. proſpěwuge/ a wſſechno Stwoření k Chwálám Božským wywčuje, s. 6). Stejným způsobem se označovala velká písmena (Swatého Řádu Cyftercyenſkýho Velebného Kláſſtera Ždárſkýho Neyhodněgſſímu OPPATU, s. 2; a přiwedauce ge do Země zaſlíbené Stánek v proſtřed Země té na Wrchu oným a Hoře Morya Slawný Chrám onen Geruzalémſký/ w kterým gedině od Synůw Izrahelſkých podlé ſpůſobu Staro Zákonſkýho ctěn býti chtěł, s. 6)

V psaní litery ž, ať už velké či malé, se nenašly žádné odlišnosti (nebo geftli že podlé wyrčení neymaudřegſſýho Kazatele Geruzalémſkýho, s. 3; a Žádoſti neučinila za doſti, s. 3). Hláška č se psala stejně jako dnes (Oznam a wynauč nás w tolika Zármutcých a potřebách poſtawené korunowaný Učíteli a Proroku Páně Dawide, s. 7). Velké písmeno se zapisovalo dvěma způsoby. Buď jako Cž (Cžeſt a weliká Sláwa waſſe geft Welební Synowe Ždárſſtí, s. 7), nebo jako klasické Č (aby on s ginými Žiwly rozhlafſſowal a wygewowal němým Gazykem ſwým welikau Čeſt a Sláwu Geho, s. 12).

3.1.3 Hláška ř

Tato hláška byla psána stejným způsobem jako dnes (*Při Weyroční Geho Slawnofti Dne 16. Máge na Hoře prwe Czerné nyní Zelené nazwané w Morawě, s. 1*). Velké písmeno se označovalo spojením Rž (*Podiwný onen Wrch a Hora nad giné wywýšfená Olympus v Zemi Ržecké, s. 8*). Spojení rž se objevilo také na konci slova, ale tím už nebyla hláška ř označována (*anobrž na tom mnohé wěšffý zanechal geft Znamení Božského fwého na Horách a Wrchách wywýšfených Zalibení, s. 5*). V textu se ale našlo také velké R bez háčku, které rovněž značilo písmeno ř (*do téhož místa plinau Reky zafe, s. 3*).

3.1.4 Písmeno ě a jeho použití

Grafém ě se postupně začal používat dnešním způsobem. Tedy po labiálách p, b, f, v, m a na označení měkkosti vyslovovaného [t'], [d'], [ň] před e, tzn. tě, dě, ně (*GAk weliké někdy a nesmírné měl geft Zalibení na Horách a Wrchách wywýšfených Neyfwrchowaněgffý wšfech wěcý Tworce a Stwořitel Bůh Wšfemohaucý s. 5*).

3.1.5 Hlázky d', t'

Hláška t' se objevila v textu ve dvojí podobě. První podobou bylo ti (*od kterých šftiaštný počátek Swátofti wzala geft tato Sláwa Hory Libánské Swatý Jan Nepomucký, s. 3; Geft Cýrkew Swatá Křeftianská Katholijská gešftě na tomto Swětě pod Wítězytedlným Praporcem Swatého Kříže rytěřugícý, s. 11*) a tou druhou bylo obyčejné t' (*Kdo fwítězý včinímt' gey Slaupem w Chrámě BOha mého., s. 12*). U hlázky d' nebyly nalezeny odlišnosti (*nad Slawným Klášfterem Žďárským Swatého Ržádu Cystercyenškýho, ad Fontem B.V.Mariæ v přítomnofti Wyfoce Důšftogných, s. 1*).

3.1.6 Hlázky j, g

Souhláška j byla psána grafémem g, který byl používán jak po samohlásce, tak po souhlásce, nebo písmenem y, které se používalo jen po samohláskách (*nebo geftli že podle wyrčení neymaudřegffýho Kazatele Geruzalémskýho s. 3*).

3.1.7 Rozlišování i, y

Po c, s, z, r se vždy psalo y (*nyní ale w truchliwé Puftině od wfteklofti Kacýřské ležícího s. 3, Wywolená Nádoba S. Pawel považugíce Swatý Žiwot a Swaté obcowání pracowitých Dělníků na Winicy Krystowé gegich weliké Zásluhy a Žiwota Swátoft Jkrz, s. 9; aby Jkrze Smrt mezy to wkročícíy Zalíbení přigali wěčného Dědictwí, s. 6; Nechcy opáčiti gak Jkrze Slib ke Cti Geho včiněný od nezhogitedlný fyce Nemocy Padaucýy podiwně wzdraweni, s. 14*). Stejně to bylo po hlásce š (*nebo gestli že podlé wyrčení neymaudřegffýho Kazatele Geruzalémškýho, s. 3*).

Po l se v příčestí minulém psaly obě varianty a na shodu podmětu s přísudkem se ohledy moc nebraly (*do téhož místa plinau Reky zafe/ z kteréhož wyffly, s. 3; a ty gehu nyněgffý wffechny Sláwy pewný Základ položili, s. 7*).

Měkké i se objevilo v podstatném jménu patřícím k vyjmenovaným slovům (*do téhož místa plinau Reky zafe/ z kteréhož wyffly, s. 3*).

Spojka i se v textu označuje grafémem y (*Žádali y přiřfly Křepelky/ a Chlébem Nebeským nafytil ge, s. 6; anobrž y ten od Waffý Wyfoce Důftogné Welebnofti ostrowtipně nalezený, s. 3*).

V rozlišování i, y se kromě výše uvedených rozdílů a odlišností jiné nenašly.

3.1.8 Grafémy w, v

Hláška v se psala jako w (*Když gfem toto přítomné Wyobrazení Sláwy Diwotworného Mučedníka Božího Swatého Jana Nepomuckýho skrze Medotekaucý Sláwu Hory Libanšké, s. 3*). Oproti tomu se klasické v psalo na začátku slov a vyjadřovalo samohlásku u (*pod neywinffowaněgffým Stínem tím žiwý gfme/ žiwí býti žádáme/ y vmíráme, s. 16*). Klasickým grafémem v byla občas psána i předložka (*nad Slawným Klášterem Žďárským Swatého Ržádu Cystercyenškýho, ad Fontem B.V.Mariæ v přítomnosti Wyfoce Důftogných, s. 1*).

3.1.9 Zdvojené grafémy

V textu se objevilo pár zdvojených hlásek. Jednalo se o hlásku p (*gakožto Neyhodněgffýmu Oppatu Slawného, s. 3*), grafém f (*dauffám že přirozenau Miloštiwau*

Weymluwnofiti mne Miloſtiwě womluweného míti ráčíte, s. 3; aby wſſyckni y ty neyzauffanliwěgſſý Hříſſnícy kteří do něho ſe wtkati budau obwzláſſtní Miloſti Boží byli obdařeni, s. 15) a písmeno t (neb kdež ſe děge Kſſafft, s. 6; geſtli to geſt a býti má prawé wyobrazení Žiwota Swattoſti gednoho pracowitého Dělníka na Winicy Kryſtowé kázati Učení Kryſtowé Swatým a příkladným Žiwotem, s. 9).

3.1.10 Protetické hlásky

„Počáteční o- mělo ve staré češtině výrazný sklon k přijímání protetických a hiátových hlásek; s výjimkou některých okrajových nářečí jsou tyto sklony dosvědčeny na celém území českého jazyka (je to především v-, dále h-, neslabičné u-). Protetické v- a h- jsou doloženy už ve 14. století.“¹⁰

Co se týká protetického v-, tak v zadaném kázání se objevilo pouze jednou (*dauffám že přirozenau Miloſtiwau Weymluwnofiti mne Miloſtiwě womluweného míti ráčíte, s. 3*). Naopak protetické h- se objevilo hned dvakrát (*Starý Zákon a Příkázání Boží dané byli Synům Izrahelſkým na Wrchu Hory Synai, s. 6; Geſt Cýrkew Swatá Křeſtianſká Katholická geſtě na tomto Swětě pod Wítězyledným Praporcem Swatého Kříže rytěrugícý, s. 11*). Ovšem v uvedeném slově s protetickou hláskou h- se o pár řádek níže objevilo to samé slovo bez protetického h- (*gak newyprawitedlná Gafnoſt toho nowého Kryſtowého Stawení Cýrkwe Swaté Křeſtianſké Katolické rytěrugícý byl geſt dneſſní Weleflawný, s. 11*).

3.2 Označování kvantity

Při podrobném zkoumání zadaného textu nebylo nalezeno moc odchylek. Kvantita hlásek byla označována jako dnes. Pár odchylek se našlo u hlásek ý, ú a diftongu ou.

Grafém ý se ve větší části objevuje v textu v současné podobě. Objevilo se zde jen pár slov, u kterých se ý diftongizovalo v ey (*a ſkrejwá až poſawád weliké a neſčiflné Poklady Zlata/ Sříbra/ a drahých Kamení, s. 8*).

¹⁰ PORÁK, J.: *Humanistická čeština: hláskosloví a pravopis*. Praha, Univerzita Karlova, 1983; s. 120

Diftong ou je v celém textu psán jako au (*Když gšem toto přítomné Wyobrazení Sláwy Diwotworného Mučedlníka Božího Swatého Jana Nepomuckýho skrze Medotekaucy Sláwu Hory Libánské/ od Waffy Wysoce Důstogné Welebnofti na mne fložené se wffy přísluffnau Poníženofti přigal/ nedlauho gšem přemeyfflel, s. 3).*

Písmeno ú se v textu neobjevilo ani jednou. Vyskytlo se zde na začátku slova v podobě klasického krátkého u, které se ovšem psalo grafémem v (*a proto nowé Vmluwy a neb Nowého Zákona Smírcým gest, s. 6; Jako k Zemi sníženy vpěnlivě wolal, s. 7*) nebo mělo podobu diftongu au (*Skrze ty místa/ které w Zemi Jůdské byli nad giné rozkořfné plodné a aurodné gako gest byla Hora Libánská frozumíwá se a wypodobňuge, s. 8; když na Kněžský Auřad pojwěcen býti měl, s. 9).*

Hláška ů se psala dnešním způsobem (*a chatrné Prácy mé pozorowal gšem nawržení Učitele Národůw, s. 4).*

4 Interpunkce

Interpunkční znaménka zde najdeme všechna, která se uplatňují i v dnešní češtině – čárka, tečka, středník, dvojtečka. Ale přece jenom je zde jedno znaménko navíc. A to šikmá čára přes celý řádek. Funkce interpunkčních znamének se ne vždy shoduje se současnou funkcí. Jejich hlavním úkolem je členit text na kratší celky z hlediska přednesu. Označují místo vhodné k pauze.¹¹

4.1.1 Čárka

Čárek se zde nalézá opravdu málo. Jelikož se funkce čárky nekryje se současnou funkcí, není tudíž pravidlem psát ji před podřadící spojky (*doufám že přirozenou Milostivou Vejmlovnosti mne Milostivě vomluveného míti ráčíte*, s. 3). Čárka se vyskytuje ve většině případů za latinskými citacemi (*Teftis est mihi DEUS, (b) v pravdě Slova mě Slovy Kazatele Národů potvrditi musím*, s. 3; *Ideó Novi Testamenti Mediator est, ut Morte intercedente repromissionem accipiant æternæ Heraditatis, (h) a proto nové Úmluvy a neb Nového Zákona Smírčím jest*, s. 6), a nebo přímo v nich (*když vykládaje Slova ty Davidové takto dí: Quasi incinatus clamavit, jam respirans oculos ad intercefflores Sanctos levat, qui dicuntur Montes*, s. 7). V několika případech se čárka objevila i v současné funkci (*Stánek ten/ a v něm hluboce vězící Tajemství Nejsvrchovanější Velebnosti Božské považující častěj již podotknutý starožitný a vysoce učený Písma S° Učitel Lyranus, takto k mému potěšitedlnému předsevzetí ona Slova Učitele Národův opakuje*, s. 11; *Na místě jeho odpovídá a nás vyučuje starožitný Písma Svatého Učitel a Vykládatel Lyranus, když vykládaje Slova ty Davidové takto dí*, s. 7).

Více ale než čárky se v textu objevují šikmé čáry přes celý řádek, které, jak už bylo řečeno, mají, stejně jako čárky, členit text na kratší celky. A to, že se v některých místech překrývají s dnešní čárkou, je pouze náhodné (*Vysoký onen Vrch a Hora Abanus nazvaná blíž Slavného Města Patavium stojící/ ačkoliv svým ustavičně plápolajícím Ohněm/ ano i často z něho vycházejícím Plamenem vždy plápolajícímu Vrchu Etna velmi jest podobný/v tom ale se od něho dělí/ a rozdíl má/ že vždycky tou nejsličnější zelenosti přioděný se spatřuje/ z té příčiny vyobrazíce Vrch ten a Horu*

¹¹ Celá kapitola o Interpunkci vychází z práce JANEČKOVÁ, M.: Jazyk Tannerovy legendy o páteru Albrechtovi Chanovském. In *Studia Comeniana et historica*. Uherský Brod, Muzeum J. A. Komenského, 2003, s. 156 - 157

Abanum ostrovtipný Symbolista Carolus Rancatus dal jest Přípis Contemnit incendia virens, s. 8).

4.1.2 Tečka

Stejně jako v současné češtině, i zde odděluje věty nebo souvětí (*Gruntové jeho na Horách Svatých; nebo na Horách a Vrchách vyvýšených svým věrným Služebníkům zjevil a vyjevil Velebnost svou Božskou/ na nich obzvláště poznán/ ctěn/ a veleben býti chtěl., s. 5*). Tečka se vyskytuje také za zkratkami (*Nepohnutedlné Grunty a přesilné upevnění Stavení toho Kristového prohlížejíce vysoce osvíceným Vtipem svým Učitel Církevní S. Augustýn sám jako na sebe činí Otázku/ a sám na ní sobě odpovídá, s. 11*). Toto interpunkční znaménko se nachází také v závěrečných frázích, ve kterých by se v dnešním českém jazyce nepsala (*Povinně zavázaný Duchovní Služebník.; Karel Václav Černý/ Děkan Čáslavský., s. 4*).

4.1.3 Dvojtečka

Ve většině případů stojí za větou uvozovací, po níž následuje latinský citát (*Okrasu ale její a slíčnost nevyslovitedlnou Vtipem svým Anjelským pozorujíce Učitel Anjelský dí: Circumdata Ecclesia Variatate, id est: diversis Virtutum Operibus, quia alij fuerunt Aurei per Martyrium, alij Rosei per gemitum Poenitentiae., s. 11*) nebo přímá řeč, která ovšem není označena uvozovkami (*však ale: Mirabilis DEUS in Sanctis suis, (t) musím tu v pravdě vykřiknouti s korunovaným Prorokem Páně Davidem: Divný Bůh v Svatých svých/ divný/ a podivný v Milosti své/ obzvláště nynějšího tohoto věku běžícího/ v kterém ve všech Potřebách a Nedostacích nemylného Pomocníka/ ve všech Neduhách a Nemocech jak na Těle/ tak na Duši nejvinšovanějšího Lékaře/ ve všech Zármutcích a Nebezpečenstvích zoufání nejvěrnějšího Utěšitele a Zástupce postavil jest JANA Svatého/ kterému v pravdě připsati musím/ co někdy onomu Vítězitedlnému Vojenskému Štítu onoho nepřemoženého Reka Eneáše připsal ostrovtipný Veršovec a Poěta Virgilius: Unus omnia contra, Jeden proti všem jest Ochránce Jan Nepomucký., s. 14*).

Může větu rozdělovat na část, která nese určité sdělení, a na část, která ho zdůvodňuje (*Kdo chce výsost Hory té a vrchu dojíti/ musí Cestu svou od sníženého*

Oudolí začítí: Tak šel jest a pokračoval Jan Svatý k své nyní nevyslovitedlné Slávě a vyvýšenosti od sníženého Oudolí své Svaté Pokory a Poníženosti., s. 10).

Může souvětňý celek rozdělovat syntakticky i obsahově na dva samostatné úseky (*Teftis est mihi DEUS, (b) v pravdě Slova mě Slovy Kazatele Národů potvrditi musím/ Svědek mně jest sám Bůh Živý/ Bůh Nesmrtedlný/ skrze Písmo Svaté/ jak Starého tak Nového Zákona! a zajisté/ kde jest onen Otec věřících Bohu milý Služebník a Patriarcha Abraham k poznání Boha pravého přišel/ a z velkých Temností Nevěry a Modlo-služebností k pravému Světlu pravé Víry přiveden byl: tak/ že slušně od Učitele Národů Pater omnium credentium (c) Otec všech věřících byl nazvaný; na žádným jiným místě jedině na Hoře a Vrchu vyvýšeném Bethel jak dí Písmo/ Svaté: Surge & ascende Bethel, & habita ibi, fac Altare Domino, qui apparuit tibi., s. 5).*

V jednom rozsáhlém souvětňém celku se může objevit i vícekrát. Pak jej člení na nižší, především obsahově dílčí celky, a to tak, že obsah následující části zdůvodňuje či komentuje část předcházející (*Jižť nyní přijdu k tobě v Mrákotě Oblakové/ aby slyšel Lid mluvícího mně k tobě/ a věřil tobě na věky: a tu jim vydal Prikázání své Božské/ a vedouce je po Horách těch netoliko jim vždy přítomen byl v Sloupu oným Ohnivým času Nočního/ a v Sloupu Oblakovým času Denního/ anobř i je podivně krmil s Mannou z Oblohy Nebeské padající/ a s Ptactvem nescíslným: jak dí Žalmista Páně David: Petierunt & venit Coturnix, & Pane Coeli saturavit eos, s. 6).*

Dvojtečka se objevila také v několika zkratkách, což by ale mohla být tisková chyba (v *Bolesti Kamena S° Liboria Bisk:/ v Bolesti Hrdla S° Blažeje Bisk: a Muč:/ v Bolesti Zubů Svatou Pannu a Mučedlnici Boží Apollonii, s. 14; nebo tak někdy Veleslavné Vítěze své a Mučedlníky nazval a poctil sám Duch Boží v Zjevení Sv: Jana takto k nim řkoucí, s. 12).*

4.1.4 Středník

Odděluje jednotlivé věty v rozsáhlém souvětí (*Hora nejvyšší/ a na vrchu svém bělostí Sněhu ojasněná všechněch Marynářů a Plavůc Mořských Oči k sobě potahuje/ a jejich v Zármutku/ a nebezpečenství jedině jest potěšení; a ta veliká Sláva/ a nesmrtedlná Čest Hory Libánské obzvláště věku toho daná jest/ a veřejně od celého veškeren Světa slušně dává se dnešnímu Veleslavnému a Divotvornému Mučedlníku Božímu Svatému Janovi Nepomuckýmu, s. 13).*

5 Syntax

Je to lingvistická disciplína, která se zabývá systémem, syntaktickým plánem, tedy systémově podmíněnými možnostmi tvoření vyšších jednotek než je slovo. Jedná se o disciplínu, která se zabývá systémovými předpoklady, které máme uložené ve vědomí k tomu, abychom mohli vytvářet určité textové jednotky vyšší. V obecném směru je to disciplína, která se zabývá spojováním jazykových jednotek do vyšších celků, v užším slova smyslu se míní spojování takových jednotek, které jsou vyšší než slovo.¹²

5.1 Syntaktické vztahy koordinační

Syntaktický vztah koordinace se řadí do vztahů zmnožení, přesněji řečeno jde o zmnožení syntaktické pozice. Tento termín zavedla Mluvnice češtiny III v roce 1987. Zmnožení syntaktické pozice se nepodílí na stupňové relační struktuře věty, ale řadí vedle sebe dvě nebo více složek se stejnou funkcí. To znamená, že žádná ze složek zmnožené skupiny není na jiné složce syntakticky závislá.¹³

Koordinace neboli přiřadování je syntaktický vztah, v němž jednotky, které do tohoto vztahu vstupují, vytváří, v případě, že se jedná o větné členy, tak zvaný několikanásobný větný člen. Může se také hovořit o koordinační skupině.

Do tohoto vztahu nemusí vstupovat jen větné členy, ale také dvě věty stejné funkce. Může jít buď o dvě věty hlavní nebo o dvě věty vedlejší, které jsou na stejném stupni závislosti vůči větě nadřazené.

Koordinace se vyjadřuje primárně parataktickými spojovacími prostředky. Jedná se buď o souřadící spojky nebo o souřadící spojovací výrazy – např. hned – hned, dokonce. Okrajově ji lze vyjádřit hypotaktickými prostředky, tj. podřadícími spojkami nebo předložkovými pády. Třetí možností, jak vyjádřit koordinaci, je juxtaopozice.¹⁴ Juxtaopozice je způsob spojení vět, při kterém jsou věty postaveny prostě vedle sebe bez

¹² přednášky PaedDr. Alexové, CSc.

¹³ KARLÍK, P. a kol.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 567

¹⁴ KARLÍK, P. a kol.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 232

explicitních lexikálních spojovacích prostředků, které vyjadřují vztah mezi větami. Grafické prostředky jsou ovšem přítomny.¹⁵

5.1.1 Parataktické vyjádření koordinačního vztahu

K vyjádření koordinačního vztahu se využívají nejvíce parataktické spojovací prostředky. Ty můžeme rozdělit na slučovací, odporovací, stupňovací, vylučovací, důsledkové a důvodové. Důvodovému typu se také říká typ vysvětlovací.¹⁶ Jak už bylo řečeno, tyto vztahy lze nalézt jak mezi větnými členy, tak mezi větami hlavními, či dokonce mezi větami vedlejšími.

5.1.1.1 Poměr slučovací (kopulativní)

Syntaktické jednotky spojené tímto poměrem jsou si navzájem rovné.¹⁷

5.1.1.1.1 Věty hlavní

Základní spojkou, kterou jsou jednotky k sobě připojené, je spojka **a** (*Na místě jeho odpovídá a nás vyučuje starožitný Písma Svatého Učitel a Vykládatel Lyranus, když vykládaje Slova ty Davidové takto dí: Quasi incinatus clamavit, jam respirans oculos ad interceflores Sanctos levat, qui dicuntur Montes, s. 7*).

Tento poměr se vyjadřuje také spojkou **i** (*Žádali i přišly Křepelky, s. 6; pod nejvinšovanějším Stínem tím živí jsme/ živí býti žádáme/ i umíráme, s. 16*).

Záporná spojka **ani** se v zadaném kázání také objevila (*Pravda jest tomu neodpírám/ ani spravedlivý Katholický Křesťan odepřítí nemůže/ že onen zamilovaný Ženich Nebeský Kristus Nejmilejší Choti a Nevěstu svou Církev Svatou Křesťanskou Katholickou v tolika potřebách a nebezpečnostvích postavenou rozdílnými zaopatřil Pomocníky Svatými a Ochránci, s. 14*).

¹⁵ KARLÍK, P. a kol.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 209

¹⁶ BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 14

¹⁷ GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 513; následující podkapitoly čerpají z GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 557 – 560, nebo z BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 28 - 44

Totožnost místního zařazení obsahu druhé výpovědi ve vztahu k obsahu první výpovědi v textu vyjadřují dva spojovací výrazy. Tím jedním je spojovací výraz **a tu** (*Již' nyní přijdu k tobě v Mrákotě Oblakové/ aby slyšel Lid mluvícího mně k tobě/ a věřil tobě na věky: a tu jim vydal Příkázání své Božské/ a vedouce je po Horách těch netoliko jim vždy přítomen byl v Sloupu oným Ohnivým času Nočního/ a v Sloupu Oblakovým času Denního, s. 6*), tím druhým výrazem je spojení **a tam** (*Moravské a jiné okolní Země a Království anobř celý veškeren Svět svolati a přivedsti mohl/ podíval bych se do velice někdy bohatých Dolů Žďárských/ a tam vyhledajíce ještě zanechanou od Předků starých pro rozmnožení Slávy JANA Svatého Rudu Stříbrnou dal bych tlačiti v hojnosti Peníze pamětní k rozmetání a vybázení mezi přítomný Ctitele Svato-Jánské/ nebo vím/ že podlé nejmoudřejšího Kazatele Jeruzalémského nejzvůčnější/ a nejpronikavější Hlas jest Peníze: Pecunia obediunt omnia., s. 16*).

Spojka **a**, před níž můžeme v barokním textu nalézt čárku, také vyjadřuje slučovací vztah, i když v dnešní češtině by byla chápána spíše jako prostředek poměru odporovacího. Zde tedy signalizuje slučitelnost splnění výzvy vyjádřené v první výpovědi s očekávaným následkem (jde o následek žádoucí) vyjádřeným ve druhé výpovědi (*Vstaň a vstúp na Hůru Bethel/ bydlíž tam/ a učiň Oltář Pánu/ který se ukázal tobě/ a i hned sebral Abraham Bohy cizí a Modly/ a zakopal je pod Stromem Cerebintovým., s. 5*).

Hodnocení obsahu první výpovědi obsažené ve výpovědi druhé je vyjádřeno spojovacím výrazem **což**, které má knižní charakter (*Strom Cedrový mimo své nesmírné vejšky a libeznosti Vůně kterou ze sebe vydává od štědré nature a přirozenosti i tím obdařen jest/ že velmi hojné a libezné Ovoce nese/ a tím všechny k sobě přicházející občerstvuje/ a obveseluje/ což považujíce ostrovtipný Symbolista Gambertus tak vyobrazenému Stromu Cedrovému hojným Květem/ a spolu Ovocem naplněnému Nápís dal, s. 13*).

Ve slučovacím souvětí, ve kterém druhá výpověď nějak přímo navazuje na obsah výpovědi první, se na něj nebo na některý větný člen odkazuje ukazovacím zájmenem (*Hora nejvyšší/ a na vrchu svém bělostí Sněhu ojasněná všechněch Marynářů a Plavůc Mořských Oči k sobě potahuje/ a jejich v Zármutku/ a nebezpečenství jediné jest potěšení; a ta veliká Sláva/ a nesmrtedlná Čest Hory Libánské obzvláště věku toho daná jest/ a veřejně od celého veškeren Světa slušně dává se dnešnímu Veleslavnému a Divotvornému Mučedlníku Božímu Svatému Janovi Nepomuckýmu/ nebo jestli že podlé*

vyřčení *Učitele Církevního S^o Augustýna Svět tento nic jiného není jedině jedno Moře zbourané/ jak jeho Slova jsou, s. 13).*

Spojení hlavních vět může být také asyndetické (*Neníť Moudrosti/ neníť Opatrnosti/ neníť Rady proti Pánu., s. 12*). Asyndetické, tedy bezespoječné, spojení souřadných vět v tomto poměru je obvyklé v případě, že mají výpovědi paralelní stavbu.

V rozsáhlejších souvětích bývají jednotlivé věty spojeny nejdříve asyndeticky, ale poslední věta už je většinou připojena souřadící spojkou. V tomto případě spojkou **a** (*Tento Svět Moře jest nebezpečné/ má hořkost škodlivou/ má vlnobití ustavičné rozdílných soužení a trápení/ a vždy trvajících strašlivé bouřky nesnesitelných pokušení/ a na tom Moři všickni my se plavíme, s. 13*).

5.1.1.1.2 Věty vedlejší

Prostředková povaha obsahu první výpovědi vzhledem k následku vyjádřenému ve druhé výpovědi je zde vyjádřena spojovacím výrazem **a tím** (*Strom Cedrový mimo své nesmírné vejšky a libeznosti Vůně kterou ze sebe vydává od štědré nature a přirozenosti i tím obdařen jest/ že velmi hojné a libezné Ovoce nese/ a tím všechny k sobě přicházející občerstvuje/ a obveseluje, s. 13*). Před tímto výrazem píšeme čárku.

5.1.1.1.3 Větné členy

Mezi větnými členy se nejvíc objevuje poměr slučovací vyjádřený spojkou **a**. V textu byl nalezený několikanásobný předmět (*Očekávání/ a Žádostí neučinila, s. 3*), přívlastek shodný (*pravýmu a Milýmu Synu Otce, s. 3; Slavného/ a Starožitného Kláštera, s. 3*), přísudek (*že nižádný škodný jedovatý Zeměplaz k nim přistoupiti nemůže a nesmí, s. 5; když jako na nich sobě postavil/ a založil Grunt a Základ Trůnu, s. 5*), podmět (*aby Jeho Čest a Sláva Den odedne více rostla, s. 8*), přísudek (*porostlinami přiodil a okrášlil, s. 5*) či příslovečné určení původce děje (*Skrze Vděčného Služebníka/ a Ctiitele Karla Černýho, s. 1*).

Funkci slučovací a zdůrazňovací má také spojka **i** (*že netoliko ta veliká Jasnost a Okrasa nezměnitelně již na čtvrtý Věk trvajících nižádného netrpěla jest Zatmění/ anobrž tohoto Věku čtvrtého dvakrát šťastného po celým širokým Světě i mezi mnohými temnostmi Kacířstva vždycky víc a víc přichází k rozmnožení., s. 11*). Tato spojka byla

nalezena také mezi větnými členy příslovečného určení času (*skrže Pomoc Svatého Jana podivně při Životě/ i při své Cti byl zachovaný, s. 14*).

Slučovací poměr s vytýkáním spoluúčasti členů se vyjadřuje v textu spojovacím prostředkem **jak – tak** (*skrže Písmo Svaté/ jak Starého tak Nového Zákona, s. 5; do své Zahrady jak kunstovně tak velmi nákladně ozdobený, s. 15*).

Také spojovacím výrazem **potom** lze vyjádřit slučovací vztah mezi větnými členy (*Některé zajisté ustanovil Bůh v Církví nejprv Apoštoly/ druhé Proroky/ třetí Učitele/ potom ty kteříž činí Divy/ potom ty kteříž mají Dar Uzdravování/ potom Pomocníky/ potom Správce jiných., s. 11*). Vyjadřuje to následnost. Druhý a po něm následující členy začínají platit později než člen první.¹⁸ Zde se na vyjádření posloupnosti podílejí také další lexikální prostředky jednotlivých vět, a to prostředky jako nejprv, druhé a třetí.

Některé několikanásobné členy, které mají více než dva členy, jsou nejdříve odděleny asyndeticky a teprve až poslední člen je připojený spojkou. V tomto případě se jedná o několikanásobný přívlastek shodný (*Vysoce Důstojně Velebný/ Urozený/ a Vysoce Učený Pane/ Pane mně Milostivý., s. 3*), přívlastek neshodný (*nesčíslné Poklady Zlata/ Stříbra/ a drahých Kamení, s. 5*).

Opakování těchto výrazů spojených buď spojkou **a**, nebo bez spojky nechápeme jako několikanásobný větný člen. V podstatě jde jen o funkci zesilující¹⁹ (*Pod'te/ pod'te všickni do tohoto Domu; celého Světa vždy víc a víc Den odedne činí, s. 15*).

5.1.1.2 Poměr odporovací

Odporovací vztah je mezi syntaktickými jednotkami, jejichž obsahy jsou rozporuplné nebo se staví proti sobě.²⁰

¹⁸ GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 558

¹⁹ GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 515

²⁰ GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 515; BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 47; další podkapitoly čerpají hlavně z GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 515 – 516 a 560 – 563, méně z knihy BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 45 – 78

5.1.1.2.1 Věty hlavní

Tento poměr může vyjadřovat korekturu očekávání. To znamená, že obsah druhé výpovědi koriguje očekávání plynoucí z obsahu výpovědi první. Vyjadřuje ji spojka **však** nebo některé další spojkové výrazy (*Divné v pravdě a podivné jsou Vrchy ty/ divné a podivné jejich od Nejsvrchovanější Velebnosti Božské obdařeni/ nic však méně všechny a mnohé jiné podivnější opomíjejíce Písmo Sváté při jediném spitování Slávy jediné Hory Libánské pozastavuje, s. 8*).

Další používanou spojkou tohoto poměru je spojka **ale** (*V kterémžto Veleslavném Chrámě Božím/ aby Jeho Čest a Sláva Den odedne více rostla/ a nesmrtdlně se rozmáhala já nětco v krátkosti o Jeho podivné Života Svátosti/ slavném Mučedlnictví/ a nesčislných Divích a Zázracích/ které Nejsvrchovanější Velebnost Božská činí pro rozmnožení Ctí a Slávy Jeho jednati budu/ a skrze Slávu Hory Libánské nevyšlovedlnou Slavu Jeho vyobrazíti se vynasnažím. Dříve ale než začnu pozdvihněte zvučných Hlasův vašich plesající Slávo-zvěstcové/ a ty veliké Slávy Svato-Jánské Slavny začátek učíte., s. 8*).

5.1.1.2.2 Věty vedlejší

Zesílený význam má zdvojená spojka **však ale** (*Slovem tak veliká/ a velice pronikající Vůně Jeho Života Svátosti/ Svatých Ctností se rozmnožila/ že nimi jsa pohnut/ ačkoliv sice sám protivník dobrých Ctností Král Český Václav Lenivý Janovi Svátému/ již Probošství Královského vejhradního Chrámu Božího Vyšehradského/ již zase i Biskupskou Stolicí Biskupství Litomyšlského jemu obětoval/ však ale Jan Svátý z hluboký své pokory a poníženosti za nehodného se býti pravíce takových Vyvýšeností a Důstojenství, s. 10*).

5.1.1.2.3 Větné členy

Základní spojkou tohoto poměru je souřadící spojka **ale** (*V tom Svátým Ouřadu postavený ne již v Tejně tejně/ ale všem veřejně naučení vydával jest/ tak pronikající, s. 10; Horo někdy Černá a zatměná/ nyní ale Zelená/ a plesající, s. 7; Cistercienského Kláštera někdy Slavného pod Zelenou Horou/ nyní ale v truchlivé Pustině od vsteklosti Kacířské ležícího, s. 3*).

Archaická spojka **anobrž** také vyjadřuje odporovací poměr (*Přijal jest Ouřad ten JAN Svatý/ a v něm ne již Hlasem velikým volající Jonáš/ anobrž mezi větnými členyjako nový Ohněm vroucností a horlivostí plápolající Eliáš neustále pracoval/ a tím pronikavější Vůni života Svátosti za nim se táhli/ a s onou Choti Šalamounovou oupěnlivě vždy chvátali volající, s. 10*).

Odporovací poměr mezi větnými členy může vyjádřit také omezovací adverbium kromě (*Nevděčným bych v pravdě uznán byl/ kdybych tuto mou chatrnou Práci jinam kromě pod Stín Ochrany Vaší Vysoce Důstojné Velebnosti obrátil, s. 3*). Výskyt tohoto adverbia ve staročeských textech byl řídký, a tak se ho novočeský spisovný jazyk v této funkci vzdal.

5.1.1.3 Poměr stupňovací

Jde o takový poměr, v němž druhá nebo další syntaktická jednotka převyšuje obvyklou míru očekávání. Co se týká vět, tak druhá věta dodává k obsahu první věty něco závažnějšího nebo nahrazuje její popřený obsah něčím závažnějším. Podstatou tohoto vztahu je jisté srovnání a hodnocení dvou dějů co do jejich závažnosti, intenzity a podobně.²¹

5.1.1.3.1 Věty hlavní

Ve stupňovacím souvětí se už od 14. století můžeme setkat se slovem **ano**, které je od původu deiktickým citoslovce. Dnes už je hodnoceno jako spojka (*Táhni nás po sobě poběhnem po Vůni Mastí tvých/ anobrž pronikající Vůní Jeho Života Svátosti velice nadtknutá nábožná Římská Císařovna a Královna Česká Joanna Jana Svatého za Duchovního Otce svýho/ a Spovědníka vyvolila/ ano i sám císař Římský/ a Král Český Václav Lenivý Janovi Svatému Ouřad Svatý odevzдал/ a vlastního velikého Almužníka svého učinil/ kterýžto vznešený Ouřad mezi jinými při Dvoře Císařským a Královským jest a bývá velmi vznešený, s. 10*). Stupňovací vztah původně vyplýval z obsahu spojených výpovědí. Ano uvozovalo druhou větu, která většinou vyjadřovala něco

²¹ GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 516; BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 79; podkapitoly tohoto poměru vycházejí z GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 516 – 517, 565 – 566, a z BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 79 - 89

nečekaného. Ve chvíli, kdy se jeho náladový význam stíral, přehodnocovalo se samo ve výrazový prostředek stupňovacího vztahu a rozšířilo se i do spojení, kde by ve svém původním významu nemohlo být.

Ze spojení *ano* + *brž* vznikla nová spojka – **anobrž**. Po kladné větě měla tato spojka význam čistě stupňovací (*a porostlinami přiodil a okrášlil/ když mnohé z nich takovou obzvláštní Milosti nadal/ že nižádný škodný jedovatý Zeměplaz k nim přistoupiti nemůže a nesmí/ když v nich jako v nějakém Skladu nesčíslného Bohatství svého skryl/ a skrejvá až posavád veliké a nesčíslné Poklady Zlata/ Stříbra/ a drahých Kamení/ anobrž na tom mnohé větší zanechal jest Znamení Božského svého na Horách a Vrchách vyvýšených Zalíbení, s. 5*).

Jako silnější se jeví spojení **však ale ani** (*když k vyjevení a osvícení Těla svého Nebešťana jasně se třpytící Hvězdy nad Vody Moldavské seslala/ které plynoucí pod Vodami Tělo Jeho Svaté jako nejjasnější Světa hořící obklíčili a vyprovázeli; však ale ani na tom ještě dosti nebylo/ Nejsvrchovanější Velebnosti Božské/ že takovou Slávou, s. 12*).

5.1.1.3.2 Věty vedlejší

Objevuje se zde dvojitá spojka **netoliko – anobrž**, případně v zesílenějším významu **netoliko – anobrž i** (*Zevnitřní svou zelenosti potupuje vnitřní Ohně prudkostí. Podivný onen Vrch a Hora nad jiné vyvýšená Olympus v Zemi Řecké/ tak býti má vysoká/ že netoliko vyvýšenosti a výškou všechny jiné Vrchy dosti vysoké převyšuje/ anobrž od Papršku Slunečných při vrchu svém tak vždycky jest osvícená/ že nižádné i to nejtemnější Mračno té Jasnosti zatemniti nemůže, s. 8; Patří Vaší Vysoce Důstojné Velebnosti Omni Jure, všemožným plným Právem/ jakožto Nejhodnějšímu Opatu Slavného/ a Starožitného Kláštera Žďárského/ na jehožto Půdě pro nesmrtné rozmnožení Slávy té/ netoliko Veleslavný/ a nákladně postavený Chrám Boží stojí/ anobrž i ten od Vaší Vysoce Důstojné Velebnosti ostrovtipně nalezený/ a s velikým vynasnažením/ Náklady/ a Práci jest vystavený, s. 3*).

Spojovací výraz **nerci-li – anobrž i**, který působí velmi archaicky, vyjadřuje také stupňovací vztah mezi větami vedlejšími (*jak nevypravitedlná Jasnost toho nového Kristového Stavení Círke Svaté Křesťanské Katolické rytěřující byl jest dnešní Veleslavný/ Divotvorný/ a Vítězitedlný Mučedlník Boží Svatý Jan Nepomucký/ když nercili skrze své veliké Svaté Ctnosti a přeopdivnou Života Svátost ji jako jasná Svíce*

na vysokým Svícnu vystavená osvěcoval/ **anobrž i** skrze své Svaté a Vítězitedlné Mučedlnictví tak jest Církev Svatou ojasnil, s. 11).

5.1.1.3.3 Větné členy

Typem stupňovacího vztahu je korektura neplatného. To znamená, že první člen popírá platnost nějakého určitého faktu a druhý člen ho nahrazuje faktem platným (V tomto Domě Svatým mezi jinšími sličními okrasami a ostrovtipným malováním spatřuje se potěšitedlně Obraz ne nějakého Boha Pohanského Pluto Boha Bohatství/ anobrž jednoho velikého Služebníka Božího Vítězitedlného/ a Divotvorného Mučedlníka Svatého Jana Nepomuckého ustavičného před Trůnem Velebnosti Božské Přímluvčího, s. 15).

Také částice **i** vyjadřuje tento poměr (aby všickni **i** ty nejzoufanlivější Hříšníci kteří do něho se utíkati budou obzvláštní Milosti Boží byli obdařeni, s. 15).

Zesílenější význam představuje spojení **již – již zase i** (již Probošství Královského vejhradního Chrámu Božího Vyšehradského/ **již zase i** Biskupskou Stolicí Biskupství Litomyšlského jemu obětoval, s. 10).

5.1.1.4 Poměr vylučovací

Jedná se o spojení dvou a více syntaktických jednotek vyjadřujících různé skutečnosti, z nichž platí pouze jedna, eventuálně různé eventuality, z nichž platí nebo by mohla platit jedna nebo druhá nebo některá další. Tomuto poměru se také říká alternativní.²²

5.1.1.4.1 Věty hlavní

Alternativy se mohou vzájemně vylučovat. Z nabízených alternativ může platit jen jedna. Spojka anebo se zde objevuje ve zkrácené formě **aneb** (Co pak jsou to **aneb**

²² BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 90; GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 517 a 566; podkapitoly se opírají o BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 80 – 102, a o GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 516 – 517 a 566 - 567

býti mají za Hory a Vrchy tak šťastné/ tak Milostmi naplněné po kterých ji tak toužil/ a neomylné pomoci od nich nabýval, s. 7).

Tento syntaktický vztah nebyl v zadaném textu nalezen ani mezi vedlejšími větami, ani mezi větnými členy.

5.1.1.5 Poměr důsledkový

Je to spojení syntaktických jednotek, ve kterém druhá jednotka vyjadřuje, co vyplývá z jednotky první jako její následek. U vět je to tak, že děj první věty působí to, co se říká ve větě druhé. A nebo co vyplývá z obsahu první věty jako logický závěr.²³

5.1.1.5.1 Věty hlavní

Po celou dobu historickou bylo a dodnes je základním prostředkem k vyjádření důsledkového vztahu příslovce **proto**, které může vystupovat buď samo, nebo spolu se spojkou a (*Jak ale v Novém Zákoně zamiloval jest Nejsvrchovanější Bůh Hory a Vrchy vyvýšené ještě patrněj znáti jest dal hned při prvním Založení Zákona Nového/ Zákona Milostivého: na Vrchu vyvýšeným Kalvarie skrze přehořkou a bolestnou Smrt svou/ jak pěkně mně o tom vyučuje Učitel Národův vyvolená Nádoba Svatý Pavel/ když v Epištole k Židům takto dí: Ideó Novi Testamenti Mediator est, ut Morte intercedente repromissionem accipiant æternæ Hæraditatis, (h) a proto nové Úmluvy a neb Nového Zákona Smírcím jest/ aby skrze Smrt mezi to vkročící Zalíbení přijali věčného Dědictví., s. 6; Kdo tedy pochybovati může že i tento Dům svůj plný Rozkoše nesčíslnými Milostmi jest nadal/ aby všickni i ty nejzoufanlivější Hříšníci kteří do něho se utíkati budou obzvláštní Milosti Boží byli obdařeni/ proto slušně Velelavnému tomuto Chrámu Božímu dnešního Dne připsati musím/ co někdy na Vejšroční Slavnost nejprřednějšímu Chrámu Božímu připsati dala Velelavná obec Mantuánská pro zvláštní zvelebení Svatýho Patrona Chrámu toho Tutela decúsque, s. 15).*

Tento syntaktický vztah nebyl v zadaném kázání nalezený ani mezi větami vedlejšími, ani mezi větnými členy.

²³ BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 103 - 106

5.1.1.6 Poměr důvodový (vysvětlovací)

Vysvětlovací poměr je mezi jednotkami, z nichž druhá svým obsahem přináší informaci potřebnou nebo důležitou pro pochopení první jednotky.²⁴

5.1.1.6.1 Věty hlavní

V současné češtině je spojka **nebo** většinou spojkou poměru vylučovacího, ale v barokní češtině je především spojkou důvodovou (*Radovati se bude veselá jsoucí/ a Boha chválící Hora tato Zelená/ a celá Svatá tato Duchovní Poušť Žďárská/ nebo Sláva Hory Libánské daná jest ji skrze veliké rozmnožení veliké Cti a Slávy Divotvorného a Vítězitedlného Mučedníka Božího Svatého JANA Nepomuckého.*, s. 7).

5.1.1.6.2 Větné členy

Většinou se vysvětlovací poměr v textu nachází mezi latinským výrazem a jeho českým ekvivalentem. Ale samozřejmě se dá nalézt také mezi českými výrazy. Spojka aneb se objevuje buď v podobě **aneb**, nebo v podobě **a neb** (*Všechno to u figuře aneb v podobenství dalo se jim, s. 11; Oběť ještě In Lege naturae a neb v Zákoně přirozeným nepovědomou, s. 5; a proto nové Úmluvy a neb Nového Zákona Smírčím jest, s. 6; to jest Hora bílá/ a neb Kadidlová, s. 8).*

Objevuje se zde také nezkrácená podoba **a nebo** (*veřejně netoliko štědrý a věrný Almužník Královský/ anobrž i Pater Pauperum (c) a nebo Otec chudých byl nazvaný, s. 10).*

K prostředkům vysvětlovacího poměru mezi větnými členy patří také spojovací výraz **a sice** (*Divné v pravdě a podivné jsou Vrchy ty/ divné a podivné jejich od Nejsvrchovanější Velebnosti Božské obdařeni/ nic však méně všechny a mnohé jiné podivnější opomíjejíce Písmo Svaté při jediném spitování Slávy jediné Hory Libánské pozastavuje/ a sice tak nepohnutedlně/ že skrze Slávu tu Hory Libánské vypodobniti a vysloviti chce/ cokoliv někdy veliké Slávy nalezeno a spatřeno býti mohlo při velikej*

²⁴ GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 567; podkapitoly k tomuto syntaktickému vztahu vychází z GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 567 – 568, a z BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 107 - 111

Slávě onoho Zákona Starého/ jak pěkně Slova moje potvrzuje vysoce učený a starožitný Písmo Svatého Učitel a vykládatel častěj odemne jmenovaný Lyranus, s. 8).

Poměr vysvětlovací neboli důvodový nebyl v textu nalezen mezi větnými členy.

5.2 Syntaktické vztahy dominační

Dominace je druhým typem syntaktického vztahu. Je to vztah větných jednotek, které nejsou obsahově rovnocenné. Znamená to, že mluvčí jednu z nich nabízí jako důležitější, jako tu, která ovlivňuje druhou větnou jednotku.

„Dominace je jedním z termínů (vedle determinace, subordinace, dependence), který postihuje základní princip závislostní strukturální analýzy. U nás ho používá Mluvnice češtiny III (1987).“²⁵

Jedná se o syntaktický vztah, který se v morfoloické formě dominovaných členů reflektuje **shodou** jejich morfoloických kategorií s morfoloickými kategoriemi členu dominujícího, **rekcí**, tj. omezením výběru pádu dominovaného členu. Když není dominace vyjádřena morfoloicky, hovoří se někdy o **přimykání**.

V syntaktických vztazích dominačních se rozlišují dva základní vztahy. Vztah valence a vztah rozvíjení. Valenční jsou ty členy, které jsou součástí významové struktury přísudku. Větné členy, které jsou součástí valenčního potenciálu přísudku, jsou základové. Všechny ostatní jsou považovány za členy rozvíjející.²⁶

5.2.1 Vztah rozvíjení

5.2.1.1 Přívlástek

Přívlástek je termín, kterým označujeme výraz, jenž přímo závisí na substantivu v jakékoli větněčlenské platnosti. Je to větný člen zcela specifický. Na rozdíl od ostatních větných členů není vázán na přísudek. Znamená to tedy, že je jen a pouze členem rozvíjejícím. Vázanost na podstatné jméno se projevuje i v postavení přívlástku.

²⁵KARLÍK, P. a kol.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 114

²⁶ Celá teorie čerpá z KARLÍK, P. a kol.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 114 – 115 a 517 - 518

Zásadně platí to, že stojí buď těsně před substantivem, většinou jde o přívlastek shodný (aneb *Právem Dědičným jakožto Nejhodnějším Spolu-Oudu Svatých Oných Řeholníkův Cistercienského Kláštera někdy Slavného pod Zelenou Horou, s. 3; od kterých šťastný počátek Svátosti vzala jest tato Sláva Hory Libánské Svatý Jan Nepomucký, s. 3*), nebo těsně za substantivem, v tomto případě jde spíše o přívlastek neshodný (pod jakej tak Stín *Ochrany s chatrnou touto Práci mou bych se přivinouti měl, s. 3*), ale v této pozici můžeme nalézt i přívlastek shodný (a *Starožitého Kláštera Žďárského, s. 3*).

Přívlastky se vyskytují ve všech pádech. Uplatňuje se nominativ (že *onen zamilovaný Ženich Nebeský Kristus Nejmilejší Choti a Nevěstu, s. 14*), genitiv (viz. 6.2.1.1.4 *Přívlastek neshodný s formou genitivu*), dativ (vpřímo je vedl k *Hoře Svaté Synai, s. 6*), akuzativ (který za *Jeho Svatého Živobytí Mlčenlivostí svou vyhlášoval přepodivnou Všemohoucnost a Slávu Boží, s. 14*), lokál (a byl *všechných ve všemožných Potřebách věřících jeden veřejný a všeobecní před Trůnem Velebnosti Božské, s. 14*), instrumentál (nad *Slavným Klášterem Žďárským Svatého Řádu Cistercienského, s. 1*). Přívlastky lze samozřejmě nalézt i v čísle množném.

V předložkových pádech se vyskytují přívlastky neshodné (*nesmírné měl jest Zalíbení na Horách a Vrchách vyvýšených, s. 5*). Přívlastky shodné bývají v bezpředložkových pádech (*Když jsem toto přítomné Vyobrazení Slávy Divotvorného Mučedlníka, s. 3*).

Z hlediska formy se rozlišuje přívlastek shodný, který se shoduje se substantivem v některých gramatických kategoriích, zvláště v rodě, čísle a pádě (*na jehožto Půdě pro nesmrtelné rozmnožení Slávy té, s. 3*), a neshodný, který se se substantivem neshoduje (*od kterých šťastný počátek Svátosti vzala jest tato Sláva Hory Libánské Svatý Jan Nepomucký, s. 3*).²⁷

5.2.1.1.1 Přívlastek kvalitativní

Jedná se o takový shodný přívlastek, který charakterizuje vlastnosti osob, zvířat nebo věcí pojmenovaných substantivem. Vyjadřuje se přídavnými jmény kvalitativními

²⁷ Celá tato kapitola o přívlastku a s ní související podkapitoly vychází především z GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 490 – 510; jen podkapitola o vedlejších větách přívlastkových čerpá ještě z BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 188 – 189 a 198 - 211

(*Sprosté tedy a chatrné Vyobrazení toto když se vši příslušnou poníženosti, s. 4*) nebo relačními (*Vaší Vysoce Důstojné Velebné Milosti, s. 4; jak pěkně tu jeho Nejsvětější Vůli vysvětluje Duchem Božím osvícený Královský Prorok Páně David, s. 6*). V textu se objevuje také vyjádření přívlastku shodného pomocí dějových adjektiv, které jsou výsledkem náhrady vztazných vět s nedokonavým slovesem (*když netoliko Hory a Vrchy vyvýšené mnohým sličným Stromovím a sličně se zelenajícími Bylinami, s. 5*).

Atribut shodný můžeme dále vyjádřit zájmenem neurčitým (*když v nich jako v nějakém Skladu nesčíslného Bohatství svého skryl, s. 5; Veleslavný a Divotvorný Mučedlníče Boží Svatý JENE Nepomucký všeobecný ve všech Potřebách Pomocníku a Ochránce, s. 16*), zájmenem záporným (*na žádným jiným místě jedině na Hoře a Vrchu vyvýšeném Bethel jak dí Písmo, s. 5*), zájmenem ukazovacím (*kde jest onen Otec věřících Bohu milý Služebník a Patriarcha Abraham k poznání Boha pravého přišel, s. 5; a Vítězitedlného Mučedlníka Božího Svatého JANA Nepomuckého tento Veleslavný Chrám Boží tak nákladně jste vyzdvihli, s. 7*), zájmenem přívlastňovacím (*Gruntové jeho na Horách Svatých, s. 5*), a nebo dokonce podstatným jménem (*Vyvýšujtež Pána Boha našeho, s. 6*). Nalezneme také vyjádření vedlejší větou vztaznou, kdy je shoda přívlastkové věty signalizována v rodě a v čísle relativa (*aby všickni i ty nejzoufanlivější Hříšníci kteří do něho se utíkati budou obzvláštní Milosti Boží byli obdařeni, s. 15*).

5.2.1.1.2 Přívlastek kvantitativní

Shodný přívlastek, který popisuje množství osob, zvířat nebo věcí pojmenovaných substantivem, se nazývá přívlastek kvantitativní.

Vyjadřuje se číslovkami určitými, ať už základními nebo řadovými (*vyobrazení Života Svátosti jednoho pracovitého Dělníka na Vinici Kristové, s. 9; ještě patrně znáti jest dal hned při prvním Založení Zákona Nového/ Zákona Milostivého, s. 6*) i číslovkami neurčitými (*a jim na tom místě nesčíslné Milosti a Dobrodiní prokazoval, s. 6; které hojně svým věrným Ctitelům vyprošuje pro mnohé a nevyslovitedlné potěšení, s. 13*).

5.2.1.1.3 Přívlastek referenční

Je to shodný přívlastek, kterým mluvčí identifikuje adresátovi „předmět řeči“. Funkcí tohoto přívlastku, kterou nalezneme v zadaném textu, je identifikovat adresátovi

to, co má mluvčí na mysli a ve výpovědi pojmenovává jménem, jako složku situace, o níž se ve výpovědi mluví. Může jít o určitý a přesně určený objekt (*Učení to a Slova jeho velmi pěkně vtípem svým Anjelským vysvětluje a potvrzuje, s. 7*), nebo o určitý, ale přesně neurčený objekt (*v jehožby Noh celý Svět jedním Zlatým Řetězem obvázaný ležel přibitý a s tímto potěšitelným Přípisem, s. 16*).

Tento typ přívlastku se vyjadřuje zvláště ukazovacími zájmeny a přívlastňovacími zájmeny (*a Boha chválící Hora tato Zelená, s. 7; Čest a veliká Sláva vaše jest Velební Synové Žďárští, s. 7*); dále adjektivy tvořenými z příslovcí (*Vám dnešního Dne s plesáním Duchem Prorockým předřícti a předpověditi musím Slovy zasej plesajícího Izaiáše, s. 7*), nebo adjektivy slovesného původu, např. řečený, zmíněný a podobně (*tak že jako mezi sebou přirozeným němým způsobem jednajíce a té veliké Svatosti Jeho se obdivujíce oněm častě opakovali ona Slova Svatého Arci-Otce Benedikta o Svatém Děinství Svatého Udalryka vyrčené, s. 9*).

5.2.1.1.4 Přívlastek neshodný ve formě genitivu

Nejvíce se vyskytující a hierarchicky nejvyšší formou neshodného přívlastku je genitiv. V textu se nachází genitiv nositele vlastnosti (*pronikající líbeznost Vůně ji vypodobňuje, s. 9*).

Mezi základní typy genitivu, které se objevují v zadaném barokním textu, patří genitiv posesivní, který označuje někoho/něco, komu/čemu přináleží. Jedná se o konkrétní entitu (*Za tu Slávu abyste těm Starým Svatým Otcům vašim již v Prachu Země Svaté odpočívajícím vděčnost prokázali, s. 7; a nesmrtdlně se rozmáhala já nětco v krátkosti o Jeho podivné Života Svátosti, s. 8*).

Dále zde nalezneme genitiv autorský (*a té veliké Svatosti Jeho se obdivujíce oněm častě opakovali ona Slova Svatého Arci-Otce Benedikta o Svatém Děinství Svatého Udalryka vyrčené, s. 9*). Objevíme zde také genitiv dedikační, který označuje toho nebo to, na čí počest je to, co je označeno řídicím jménem, pojmenováno (*a Veleslavný Chrám Matky Boží před Tejnem Jana Svatého za jednoho Nejvýbornějšího Učitele v Svatých Ctnostech, s. 10*).

5.2.1.1.5 Přívlástek neshodný s nefixovanou formou

Neshodný přívlástek s nefixovanou formou vyjadřuje různé okolnostní významy (*i to němé Kamení ze **Zdi** hlásati bude, s. 9; a drahého Kamení velice vážené Dříví Cedrové z **Hory** Libánské pro nesmrtedlnou trvándlivost a nevyslovitedlnou okrasu jest připravil, s. 11*), jimiž je vlastnost toho, co je označeno substantivem, charakterizována. V zadaném kázání jde především o význam místní.

5.2.1.1.6 Přívlástek těsný

Přívlástek těsný neboli restriktivní omezuje význam substantiva. Z množiny předmětů, které jsou tímto substantivem pojmenovány, vyčleňuje podmnožinu nebo prvek, které jsou charakteristické vlastností, jež popisuje vedlejší věta nebo adjektivum. Nelze ho beze změny významu věty vynechat (*Některé zajisté vstanovil Bůh v Církví nejprv Apoštolů/ druhé Proroky/ třetí Učitele/ potom ty **kteříž činí Divy**/ potom ty **kteříž mají Dar Uzdravování**/ potom Pomocníky/ potom Správce jiných., s. 11*).

5.2.1.1.7 Přívlástek postupně rozvíjející

Přívlástek postupně rozvíjející je takový, který řídící substantivum rozvíjí nejdříve jedním adjektivním přívlástkem, pak celé spojení dalším výrazem a tak dále. Jednotlivé členy nemají v češtině mezi sebou čárku a nedají se ani spojit souřadnými spojky, bez toho aniž by došlo ke změně významu (*Slušně tedy a v pravdě o **Jeho nevyslovitedlné nyní Slávě**, s. 10*).²⁸

5.2.1.1.8 Přívlástek několikanásobný

Je to takový přívlástek, ve kterém jsou adjektiva jedné významové řady. Jejich pořadí lze měnit. Souřadně spojené přívlástky se v češtině oddělují čárkou nebo souřadnými spojkami (*tím **hojnější a vonnější Mirhu a Vůni** vydává, s. 9; Který ale jest ten Stánek mnohem **Slavnější vznešenější/ a vyvýšenější** nad onen Stánek Jeruzalémský*

²⁸http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADvl%C3%A1stek#P.C5.99.C3.ADvl%C3%A1stek_postupn.C4.9B_rozv.C3.ADjej.C3.ADc.C3.AD; SOCHROVÁ, M.: *Český jazyk v kostce pro střední školy*. Praha, Fragment, 1999, s. 57

Šalomouna, s. 11). Přívlastek několikanásobný se dá od postupně se rozvíjejícího rozeznat tím, že mezi přídavná jména lze vkládat souřadné spojky.²⁹

5.2.1.1.9 Vedlejší věty přívlastkové

Vedlejší věta přívlastková vyjadřuje přívlastek věty řídící. Závisí na substantivu věty řídící nebo ho blíže určuje (*bydlíš tam/ a učiň Oltář Pánu/ který se ukázal tobě*, s. 5).

V textu se objevují přívlastkové vedlejší věty relativní, které jsou buď uvozeny vztažnými zájmeny (*a jich přijítí nechtěl/ ukazujícíe tenkrát na sobě vlastnost Hory jedné a Vrchu vyvýšeného/ který vyobrazíce ostrovtipný Symbolista Picinellus dal jest na výsosti Vrchu toho Nápis*, s. 10), nebo vztažnými příslovci (*nebo když pro veliký schod Lidu pro uctění Těla Jeho se scházejícího k Svatému Kříži velkému/ Velebných P.P. Křížovníkův s červeným Srdcem Blahoslavených Mučedníkův od Pokání vůbec S° Ciriaka/ kdežto zatím Tělo to Svaté z Moldavy vyzdvižené bylo složené; když pravím pro ten veliký schod*, s. 13).

Také jsou zde přívlastkové vedlejší věty spojkové, které se uvozují podřadící spojkou (*Mezi jinými přirozenými Dary/ kterými mnohonásobnými od Nejsvrchovanějšího Tvorce a Stvořitele všech věcí obdařené jest Stromoví Cedrové/ jest i tento Dar/ že totižto vejškou svou a vyvýšenosti netoliko jiné Stromoví převyšují/ anobř i nejvyššími vrchy svými samé Oblohy Nebeské/ a Oblaku se dotýkají*, s. 12).

Ve vedlejších větách přívlastkových se uplatňují také vztažná přívlastňovací zájmena „jehož“, „jejíž“ (*jakožto Nejhodnějšímu Opatu Slavného/ a Starožitého Kláštera Žďárského/ na jehožto Půdě pro nesmrtedlné rozmnožení Slávy té/ netoliko Veleslavný/ a nákladně postavený Chrám Boží stojí*, s. 3; *Stánek onen a Chrám Šalomounův byl jest Figura a Podobnoství Círky Svaté/ k jejimužto Slavnému a Nejslavnějšímu Stavení Nejsvětější onen a Nejostrovtipnější Mistr Kristus jak drahé a nevyslovitedlné Ceny potřeboval jest okrasy a ozdoby*, s. 11).

K podstatným jménům, která označují místo nebo čas, se mohou vztahovat přívlastkové věty s příslovci „kde, kam, kdy“ apod. (*Pozdvihl jsem Oči mé k Horám odkudby přišla pomoc mně.*, s. 7).

²⁹http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADvlastek#P.C5.99.C3.ADvlastek_n.C4.9Bkolikan.C3.A1sobn.C3.BD; SOCHROVÁ, M.: *Český jazyk v kostce pro střední školy*. Praha, Fragment, 1999, s. 57

5.2.1.2 Příslowečné určení

Příslowečné určení je větný člen, jímž označujeme tvarově neřízené doplnění slovesa, adjektiva nebo příslovce v jakékoli větněčlenské platnosti. Má hodně společných rysů s předmětem. Příslowečné určení může být, stejně jako předmět, pravovalenčným doplněním slovesa. Ovšem není to tak časté, protože celá řada sloves, která se s příslowečným určením pojí, tento větný člen ve svém významu nevyžadují. Z tohoto důvodu je příslowečné určení ve většině případů členem rozvíjejícím, nikoli valenčným.

Tento větný člen je jediný, u něhož se i v tradičních gramatikách rozlišují jednotlivé typy na základě významu. Rozlišujeme čtyři typy – určení místa, času, způsobu a určení kauzálních vztahů. Příslowečná určení kauzální se dále dělí do čtyř podtypů, a to příslowečná určení příčinnostní, účelová, podmínková a přípustková.³⁰

5.2.1.2.1 Příslowečné určení místa

Toto určení označuje v širokém smyslu místo, ke kterému se vztahuje obsah větného členu, jenž je vyjádřen slovesem, adjektivem nebo celou větou. Lze rozlišovat určení, které odpovídá na otázku „kde?“, otázku „kam?“, otázku „odkud?“ a na otázku „kudy?“.

5.2.1.2.1.1 Místní určení na otázku „kde?“

Základní výrazovým prostředkem tohoto místního určení jsou místní zájmenná příslovce (*která Hora pro veliké množství tam rostoucího plodného a velmi libezné Ovotce nesoucího Stromoví Cedrové byla jest nazvaná Mons amoenissimus, s. 10*) adverbialní pády předložkové (*Vysoký onen Vrch a Hora Abanus nazvaná blíž Slavného Města Patavium stojící, s. 8*).

Děj může probíhat v rámci udaného místa. U stanoveného místa se dá smysluplně rozlišovat povrch a vnitřek. Lokalizaci uvnitř daného místa vyjadřuje příslowečný výraz v šestém pádě s předložkou „v“ (*a neb v Zákoně přirozeným nepovědomou Syna totižto svého nejmilejšího počtíi měl, s. 5*). Naopak lokalizaci na

³⁰ Kapitola „Příslowečné určení“ vychází z GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 436 – 485, místy z přednášek PaedDr. Alexové, Csc.

povrchu zadaného místa vyjadřuje také šestý pád příslovečného výrazu, ale tentokrát s předložkou „na“ (*a jim **na** tom **místě** nesčislne Milosti a Dobrodiní prokazoval, s. 6*).

Děj může ale také probíhat mimo rámeček stanoveného místa. Základní význam je zpřesňován významem předložky. Pro toto vyjádření se používají předložky sedmého pádu, a to „nad“, „pod“, „před“, „za“ (*že plný vroucností a horlivostí jako nový Jonáš ten Jan Svatý **před** Tváří Císaře Římského/ a Krále Českého Václava Lenivého/ a celého Dvoru Ouřad Svatý/ a Kazatelský zastával, s. 10*), nebo pádu šestého s předložkou „při“ (*že velmi často Plamen **při vrchu** jeho nad Hrdlo vystupuje, s. 6*).

5.2.1.2.1.2 Místní určení na otázku „kam?“

Zde jsou hlavním výrazovým prostředkem místní zájmenná příslovce (*Křížovníci s červeným Srdcem to Tělo Svaté v tejnosti **někam** do kouta uvrhli, s. 13; jak ale veliký a Slavný Panquet a Hory v tomto Domě svým Rozkoše plným všechnem **sem** přicházejícím připravil ten Bůh náš Nejvyšší a Nejdobrotivější, s. 15*), adverbiální předložkové pády (*a **do Hlubiny** tenkrát velice rozvodněné Moldavy uvrhnouti poručila, s. 12*).

Také zde můžeme rozlišit děj v rámci udaného místa a děj mimo rámeček udaného místa. Lokalizaci dovnitř udaného místa vyjadřuje adverbiální výraz ve druhém pádě s předložkou „do“ (*a **do Hlubiny** tenkrát velice rozvodněné Moldavy uvrhnouti poručila, s. 12*). Naopak směřování na povrch lze vyjádřit akuzativem s předložkou „na“ (*Vstaň a vstup **na Hůru** Bethel, s. 5*). Základní význam směřování děje mimo rámeček udaného místa je charakterizován významem předložky. Tady to může být čtvrtý pád s předložkou „nad“, „pod“, „před“ (***pod** jakéj tak **Stín** Ochrany s chatrnou touto Práci mou bych se přivinouti měl, s. 3*).

Směřování k blízkosti vyjadřují výrazy ve třetím pádě s předložkou „k“ (*vpřímo je vedl **k Hoře** Svaté Synai, s. 6*).

5.2.1.2.1.3 Místní určení na otázku „odkud?“

Také zde jsou základním výrazovým prostředkem místní adverbia (*zvučný a plesající **zdaleka** Hlas od vzdálené staré Hory Nepomucké a truchlivým Řičením od vsteklosti Kacířské Kláštera tam zbořeného někdy Slavného Hlas slyším přicházející,*

s. 7), adverbialní pády předložkové (*když vytrhnouce Syny Izrahelský Lid sobě vyvolený z těžkého **Jha** poddanosti Egyptské, s. 6*).

Pro vyjádření děje probíhající mimo rámec udaného místa využíváme genitivu a předložky „od“ (*musí Cestu svou **od** sníženého **Oudolí** začítí, s. 10*).

5.2.1.2.2 *Příslowecné určení času*

Označuje různé časové body nebo úseky, ke kterým se vztahuje obsah větného členu, jenž je vyjádřen slovesem, adjektivem nebo celou větou.

5.2.1.2.2.1 Časové určení na otázku „kdy?“

Základním výrazovým prostředkem tohoto určení jsou časová zájmenná příslovce (*Oných Řeholníkův Cistercienskýho Kláštera **někdy** Slavného pod Zelenou Horou, s. 3*) a předložkové adverbialní pády jmen s časovým významem (*nebo já **při** té sprosté a chatrné **Práci** mé pozoroval jsem navržení Učitele Národův, s. 3*)

V zadaném textu bylo nalezeno časové určení, které vyjadřuje, že děj probíhá v rámci udaného časového bodu nebo úseku (***Při** Vejroční Jeho **Slavnosti** Dne 16. Máje na Hoře prvé Černé nyní Zelené nazvané v Moravě, s. 1*).

5.2.1.2.2.2 Časové určení na otázku „odkdy?“

Toto časové určení vymezuje začátek platnosti děje. Základním prostředkem, který byl v textu nalezený, je adverbialní výraz v genitivu s prepozicí „od“ (*nebo pod nejvinšovanější Stín tvé přemocné a Divotvorné Ochrany **od** dnešního Dne všichni se odevzdáváme, s. 16*).

5.2.1.2.2.3 Časové určení na otázku „dokdy?“

Otázka „dokdy?“ vymezuje konec platnosti děje. Základním prostředkem, který se v kázání objevil, je časové zájmenné příslovce (*skryl/ a skrejvá **až** **posavád** veliké a nescíslné Poklady Zlata/ Stříbra/ a drahých Kamení, s. 5*).

5.2.1.2.2.4 Časové určení na otázku „jak dlouho?“

Časové určení této otázky udává délku trvání platnosti děje. Základními prostředky jsou časová adverbia (***nedlouho** jsem přemejšlel, s. 3*) a také akuzativní pády adverbiálního výrazu (*a pronikající Kázání jeho. Zachoval jest a zachovává již **přes tři sta čtyřiceti tři Léta** Divotvorně Jazyk netoliko neporušený, s. 14*).

5.2.1.2.2.5 Časové určení na otázku „jak často?“

Vedle adverbíí „vždy(cky)“ a „často“, které byly v kázání zastoupeny nejvíce, byla nalezena také několikanásobná číslovka, která také vyjadřuje toto časové určení (*a vedouce je po Horách těch netoliko jim **vždy** přítomen byl v Sloupu oným Ohnivým času Nočního, s. 6; tak se **vždycky** stkví svou jasností, s. 8; způsob ten velmi pěkně ukazuje Vysoce Učený a již **častěj** odemne jmenovaný Písma Svatého Učitel a Vykládatel Lyranus, s. 9; anobř tohoto Věku čtvrtého **dvakrát** šťastného po celým širokým Světě, s. 11*).

5.2.1.2.3 **Přísluvečné určení způsobu**

Tento typ přísluvečného určení označuje kvalitu dějů a vlastností. Dá se na něj ptát otázkami „jak?“, „jakým způsobem?“. Přísluvečné určení způsobu neoznačuje „okolnosti“, ale vnitřní charakteristiku děje nebo stavu, která z něho vyplývá. Toto určení můžeme vyjádřit buď přímo, nebo jako srovnání s něčím, či dokonce jako uvedení následku či výsledku.

5.2.1.2.3.1 Vyjádření způsobu přímo

Základními prostředky, kterých se v tomto případě využívá, jsou způsobová adverbia. Zejména jsou to adverbia hodnotící a kvalifikační (*netoliko **Veleslavný/ a nákladně** postavený Chrám Boží stojí, s. 3; **vroucně a horlivě** pokračoval jest Jan Svatý dostatečně znáti bylo z veřejného Hlasu Lidu Obecného, s. 10*).

5.2.1.2.3.2 Vyjádření způsobu srovnáním

V tomto případě jde o to, že se vyjádří, čemu se děj podobá, nebo s čím se shoduje, respektive od čeho se liší. V textu byly nalezeny případy podobnosti a shody.

Srovnání na bázi podobnosti je vyjádřeno adverbialním výrazem s formou „jako + substantivum“ (*když nercili skrze své veliké Svaté Ctnosti a přepodivnou Života Svátost ji jako jasná Svíce na vysokým Svícnu vystavená osvěcoval, s. 11*).

Srovnání na bázi se shody je zde vyjádřeno adverbialním výrazem s formou „podle + genitiv“ (*v kterým jedině od Synův Izrahelských podle způsobu Staro Zákonského ctěn býti chtěl, s. 6*).

5.2.1.2.3.3 Vyjádření způsobu uvedením následku nebo výsledku

V zadaném kázání o Janu Nepomuckém byla nalezena forma vyjádření „v + dativ“ (*Jižť nyní přijdu k tobě v Mrákotě Oblakové, s. 6*). Má to vyjadřovat „takovým způsobem, že potom bylo...“.

5.2.1.2.4 Příslopečné určení míry a intenzity

Vyjadřuje kvantitu či intenzitů dějů (*Svatého JANA Nepomuckého bedlivěj pozoruji a prohlížím, s. 15*), vlastností (*a velmi kunstovně a nákladně postavený, s. 15*) a „okolností“, jež mají způsobovou povahu (*že netoliko vyvýšenosti a výškou všechny jiné Vrchy dosti vysoké převyšuje, s. 8*). K zjišťování tohoto příslopečného určení využíváme otázky „kolik?“, „jak mnoho?“, či hovorové „jak moc?“. Stejně jako příslopečné určení způsobu vyjadřuje i toto určení vnitřní charakteristiku děje nebo stavu, která z něho vyplývá.

V kázání bylo nalezeno pouze vyjádření přímé.

5.2.1.2.4.1 Vyjádření míry a intenzity přímo

V textu se objevují jako základní výrazový prostředek měrová adverbia s významem velkého nebo malého stupně (*že netoliko na nich nejvíce kázal, s. 6; anobrž jako nový Ohněm vroucností a horlivostí plápolající Eliáš neustále pracoval, s. 10; a drahého Kamení velice vážené Dříví Cedrové z Hory, s. 11*).

Pro expresivní vyjádření velkého stupně se používá také adverbii, která jsou primárně neměrová (*tomu všemu **silně** odpíral, s. 10; a v něm **hluboce** vězící Tajemství Nejsvrchovanější Velebnosti Božské, s. 11; Rozličné a velmi rozdílné v tomto **prostranně** širokém Světě, s. 8*). Někdy se ještě zesilují výrazem „tím“ (*Nejsvrchovanější Bůh **tím patrně** jest ukázal, s. 6; po vší Zemi a po celým veškeren Světě **tím zvučněji** hlásal, s. 15*).

5.2.1.2.5 *Přísluvečné určení prostředku v širokém smyslu*

Označuje prostředek, pomocí kterého se uskutečňuje děj. Vyjadřuje se především sedmým pádem (*jak pěkně tu jeho Nejsvětější Vůli vysvětluje **Duchem** Božím osvícený Královský Prorok Páně David, s. 6*).

Z významového hlediska je můžeme rozdělit do několik typů.

5.2.1.2.5.1 Určení nástroje

Tímto typem se označují objekty hmotné povahy, zvláště nástroje, které umožňují realizaci děje (*když netoliko **Hory a Vrchy** vyvýšené mnohým sličným **Stromovím** a sličně se zelenajícími **Bylinami/ a porostlinami** přiodil a okrášlil, s. 5*). Dále se v textu nachází objekt nehmotné povahy (*a je jako sobě zaznamenal svými **Šlépěji** Nejsvětějšími, s. 6; aby on s jinými Živly rozhlašoval a vyjevoval **němým Jazykem** svým velikou Čest a Slávu Jeho, s. 12*).

5.2.1.2.5.2 Určení měřítka

Označuje něco, co slouží jako měřítko, podle něhož se něco hodnotí nebo klasifikuje. Základním výrazovým prostředkem je genitiv s prepozicí „podle“ (*nebo vím/ že **podlé** nejmoudřejšího **Kazatele** Jeruzalémského nejzvučnější, s. 16*).

5.2.1.2.6 *Přísluvečné určení původce*

V tomto případě rozlišujeme určení původce personálního a původce nepersonálního.

5.2.1.2.6.1 Určení personálního původce (agentu)

Zde je důležité, že větám s tímto určením sémanticky odpovídají věty, ve kterých je tento původce vyjádřen v pozici podmětu (*spůsob ten velmi pěkně ukazuje Vysoce Učený a již častěj **odemne** jmenovaný Písma Svatého Učitel a Vykládatel Lyranus, s. 9; kterými mnohonásobnými **od** Nejsvrchovanějšího **Tvorce a Stvořitele** všech věcí obdařené jest Stromoví Cedrové, s. 12).*

Toto určení může vyjádřit také předložka „skrže“ (*to dávno předpověděl **skrže** Ústa nejmoudřejšího Šalomouna jako samým svým Nesvětějším Prstem na toto místo Svaté a rozkošné ukazující, s. 15; Nechci připomínati jak jiný k ohavné popravné Smrti již odsouzený **skrže** Pomoc Svatého Jana podivně při Životě/ i při své Cti byl zachovaný, s. 14).*

5.2.1.2.6.2 Určení nepersonálního původce (kauzátoru)

Toto určení označuje bezděčného původce děje (*že od vycházejícího **Slunce** Nebeského ponejprv bývají osvícené a spatřené, s. 13).*

5.2.1.2.7 **Přísluvečná určení kauzálních vztahů**

5.2.1.2.7.1 Přísluvečné určení účelu

Účelem se označuje to, čeho se má dosáhnout dějem v přísudku (*Nechci opáčiti jak **skrže** Slib **ke** Cti jeho učiněný od nezhojitedlný sice Nemoci Padoucí podivně uzdraveni, s. 14).*

5.2.1.2.7.2 Přísluvečné určení příčiny

Přísluvečné určení příčiny označuje příčinnou souvislost dvou dějů. Na toto určení se ptáme nejčastěji otázkou „proč (se) něco děje/ proč něco je?“ (*však **ale** buduli já **pro** tupost a nespůsobnost Jazyku mého mlčeti, s. 9).*³¹

³¹http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADslove%C4%8Dn%C3%A9_ur%C4%8Den%C3%AD#P.C5.99.C3.AD.slove.C4.8Dn.C3.A9_ur.C4.8Den.C3.AD_p.C5.99.C3.AD.C4.8Diny

5.2.1.2.8 Vedlejší věty příslovečné

Jednotlivým typům příslovečného určení odpovídají také vedlejší věty příslovečné.³²

5.2.1.2.8.1 Vedlejší věta příslovečná místní

„Věty místní jsou určovací věty, které vyjadřují příslovečné určení místa své věty řídicí nebo zpřesňují příslovečná určení místa v ní obecněji vyjádřené.“³³

V současné době bývají místní věty připojovány vždy vztažným příslovcem místním, například „kde“, „kam“, „kudy“ (*a na tom Moři všickni my se plavíme/ kam ale všechněch nás zarmoucených/ a v tolika nebezpečnostvích postavených Plavců a celého veškeren Světa/ obzvláště věku tohoto našeho pro sladké potěšení Oči jsou obrácené: jedině k té nesmrtedlné Slávě Hory Libánské/ k dnešnímu Veleslavnému a Divotvornému Mučedníku Boží, s. 13*).

5.2.1.2.8.2 Vedlejší věta příslovečná časová

Tato vedlejší věta vyjadřuje časové okolnosti děje věty řídicí. Může buď odpovídat na otázku „kdy?“ a tím vyjadřuje prosté časové zařazení děje věty řídicí, a nebo může odpovídat na otázku „jak dlouho?“ a na základě toho vymezuje nějaké trvání děje věty řídicí.

Časové zařazení děje věty řídicí, která odpovídá na otázku „kdy?“, se provádí uvedením jiného děje. Ten může být buď současný nebo před ním předchází, a nebo po něm následuje. Na základě toho mluvíme o současnosti, předčasnosti a následnosti vedlejšího děje.

K základním spojovacím prostředkům vedlejší věty příslovečné časové patří spojka „když“ (***Když** jsem toto přítomné Vyobrazení Slávy Divotvorného Mučedníka Božího Svatého Jana Nepomuckýho skrze Medotekoucí Slávu Hory Libánské/ od Vaší Vysoce Důstojné Velebnosti na mne složené se vši příslušnou Ponížeností přijal/*

³² Kapitola „Vedlejší věty příslovečné“ vychází hlavně z BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 214 – 345, místy z GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 436 - 485

³³ BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 214

nedlouho jsem přemejšlel, s. 3). Podřadicích spojek, které vyjadřují tento typ vedlejší věty je samozřejmě více, ale v textu byly nalezeny hlavně věty s touto spojkou.

V textu můžeme najít ještě jeden spojovací výraz, kterým také lze vyjádřit příslovecnou větu časovou. Jedná se o výraz „dříve než“ (*Dříve ale než začnu pozdvihněte zvukných Hlasův vašich plesající Slávo-zvěstcové, s. 8*).

5.2.1.2.8.3 Vedlejší věty příslovecné způsobové

Jde o rozvíjející větu, jež vyjadřuje způsob nebo míru děje věty řídicí. Může také vyjadřovat kvalitu nějaké vlastnosti ve větě řídicí.

Stejně jako příslovecné určení způsobu rozvíjejí buď přísudek nebo některý jiný člen ve větě řídicí. Jde většinou o větný člen, jenž je vyjádřen přídavným jménem nebo příslovcem označujícím kvalitu, anebo podstatným jménem stejného významu, ale v tomto případě už má způsobová věta formálně povahu věty přívlastkové.

Vedlejší věty příslovecné způsobové, které vyjadřují účinek, bývají uvozeny spojkou „že“ (*když netoliko Hory a Vrchy vyvýšené mnohým sličným Stromovým a sličně se zelenajícími Bylinami/ a porostlinami přiodil a okrášlil/ když mnohé z nich takovou obzvláštní Milosti nadal/ že nižádný škodný jedovatý Zeměplaz k nim přistoupiti nemůže a nesmí, s. 5*).

5.2.1.2.8.4 Vedlejší věty příslovecné měrové

Vedlejší věta příslovecná měrová je větou rozvíjející a vyjadřuje míru děje věty řídicí. Vyjadřuje také kvantitu nějaké vlastnosti, kterou obsahuje věta řídicí.

Rozvíjí buď přísudek nebo nějaký jiný člen věty řídicí. Větným členem, který rozvíjí vedlejší věta příslovecná měrová, je buď přídavné jméno nebo příslovec vyjadřující kvantitu.

Je-li vedlejší věta příslovecná měrová uvozena výrazem „čím“ a obsahuje-li komparativ adjektiva nebo adverbia, přičemž ve větě řídicí se nachází výraz „tím“, vyjadřuje tato věta úměrnost (*Čím víc temnostmi obklíčený/ tím větší jasnosti spatruje se osvícený., s. 8*).

Příslovecná věta měrová může být uvozena také podřadicí spojkou „že“ (*jejížto druhá tím větší Sláva v tom jest nejvícej zrostla a před Tváří celého veškeren Světa se rozšířila/ že na výsosti její zrostlé Dříví a Stromoví Cedrové potřebované bylo pro*

nesmrtedlnou trvanlivost/ a nevyslovitedlnou slíčnost okrasy onoho podivného Stánku a Chrámu Božího., s. 10).

V účinkových větách specifikujících „tak“, „natolik“ a podobně jako výrazy, které mají význam dostatečné míry, je základní spojkou podřadicí spojka „že“ (*anobrž i skrze své Svaté a Vítězitedlné Mučedlnictví **tak** jest Církev Svatou ojasnil/ a okrášlil/ že netoliko ta veliká Jasnost a Okrasa nezměnitelně již na čtvrtý Věk trvající nižádného netrpěla jest Zatmění, s. 11).*

5.2.1.2.8.5 Vedlejší věty příslovečné příčinné a důvodové

Tyto věty vyjadřují to, co vyvolalo děj věty řídicí, případně z čeho vyplývá nebo proč platí. Mají k větě řídicí obdobný význam jako příslovečné určení příčiny a důvodu ve větě jednoduché.

V dnešní spisovné češtině se uvozují spojkami „protože“, „poněvadž“, „jelikož“. V zadaném textu byla nalezena věta se spojkou „poněvadž“. V baroku byla tato spojka neutrální, dnes už je poněkud knižní (*Kdoť se zdá bude Dítě toho/ **poněvadž** velikou jasnosti sama Obloha Nebeská počtila jest první Den Narození Jeho, s. 9).* Tato spojka měla ve staré češtině vedle sebe ještě podobu „poňavadž“, zřídka „poňvadž“ či „poniž“. Časem ovšem převládla podoba „poněvadž“ a zachovala se jako knižně zabarvená důvodová spojka až dodnes.

5.2.1.2.8.6 Vedlejší věty příslovečné účelové

Vyjadřují děj, k jehož dosažení je zaměřena činnost, která je vyslovena ve větě řídicí, nebo která by měla vyplynout jako výsledek ze stavu v ní vyjádřeného. Určují tedy účel hlavního děje, stejně jako příslovečné určení účelu v jednoduché větě.

V současné češtině se uvozují podřadicí spojkou „aby“ (*Tento Dům rozkošný Zahradní tou obzvláštní nadávám Královskou Milostí/ **aby** kdokoliv pro své veliké provinění utíkající do toho Domu by se utekl/ a vešel/ v něm všechnu Milost/ a svého protivení milostivé Odpuštění nalezl., s. 15).* Komponent „-by“ tvoří s l-ovým přičeštím kondicionál. Kvůli tomu, že ve větách účelových jde vždy o děj, který se má uskutečnit, lze použít jen kondicionál přítomný. Pořadí vět je volné, ale většinou převažuje postpozice vedlejší věty. Ve staré češtině vedle spojky „aby“ fungovala také její

zkrácená podoba „by“. Časem ale ustupuje před zřetelnějším a výraznějším „aby“ a do současné češtiny se udržuje jen jako slabý archaismus.

V přímé řeči jsou celkem běžné účelové věty s „at“. Tyto věty se užívají jen po větách, které obsahují výzvu k nějaké činnosti nebo vyjadřují, že je zapotřebí tuto činnost vykonat k dosažení nějakého cíle (*Protož rozkažiz Služebníkům tvým/ at' mi nasekají Dříví Cedrové na Hoře Libánské/ která Hora pro veliké množství tam rostoucího plodného a velmi libezné Ovocce nesoucího Stromoví Cedrové byla jest nazvaná Mons amoenissimus, s. 10*). Věta řídicí je obvykle imperativní.

5.2.1.2.8.7 Vedlejší věty příslovečné podmínkové

Tento druh vět vyjadřuje okolnost, na níž je vázáno uskutečnění děje věty hlavní nebo na kterou je vázána její platnost. Znamená to, že nastane-li varianta první, nastane i druhá.

Vzhledem k větě hlavní, plní tato vedlejší věta funkci příslovečného určení podmínky, jde tedy o větu příslovečně určovací.

Podmínka se podává buď jako reálná, což znamená, že jde o okolnost, jejíž uskutečnění se předpokládá, nebo jako možná, tzn. že je to okolnost, která by mohla nastat, nebo dokonce jako nereálná, což je okolnost jen myšlená, jejíž uskutečnění nenastalo nebo se s ním nepočítá.

Podmínkový vztah nereálný uvozuje podřadicí spojka „kdyby“ (*Nevděčným bych v pravdě uznán byl/ kdybych tuto mou chatrnou Práci jinam kromě pod Stín Ochrany Vaší Vysoce Důstojné Velebnosti obrátil, s. 3*). Tato spojka vystupuje na místo „by“. Setkáváme se s ní už koncem 14. století. Silně se ovšem šíří až ve století patnáctém a pak už převládá.

5.2.1.2.8.8 Vedlejší věty příslovečné přípustkové

Vedlejší věta příslovečná přípustková vyjadřuje nepříznivou okolnost pro děj věty řídicí. Ta mu ovšem nezabrání v uskutečnění. Hlavní děj se uskuteční přes to, co se vypovídá ve větě řídicí.

Jde většinou o okolnost reálnou. Jen zřídka může jít o okolnost jen smyšlenou či předpokládanou. V tomto případě bývá ve větě přípustkové kondicionál.

V dnešní době se přípustková věta vyjadřuje nejčastěji spojkami „ačkoli“, „ač“, „třebaže“, „přestože“.

Spojka „ač“ nastupovala na místo zanikajícího „kak(ož)“ už v 15. století. Začala se spojovat s partikulí „koli“. Podoba spojky „ačkoli“ nabyla postupem času převahy nad spojkou „ač“.

Přípustkové věty se spojkami „ačkoli“, „ač“ se zachovaly až do dnešního českého jazyka. Tyto spojky jsou dostatečně zřetelným vyjádřením přípustkového vztahu. Jsou živé pouze ve spisovném jazyce, nářečí je neznají. Přesto mají široké příbuzenstvo ve slovanských jazycích, a to hlavně v jazycích západoslovanských. Zde se staly jedním ze základních výrazových prostředků přípustkového vztahu.

V zadaném kázání můžeme nalézt pouze vedlejší větu přípustkovou se spojkou „ačkoli“ (*Vysoký onen Vrch a Hora Abanus nazvaná blíž Slavného Města Patavium stojící/ ačkoliv svým ustavičně plápolajícím Ohněm/ ano i často z něho vycházejícím Plamenem vždy plápolajícímu Vrchu Etna velmi jest podobný/ v tom ale se od něho dělí/ a rozdíl má, s. 8*).

5.2.1.3 Doplněk

Je to termín, kterým označujeme takové doplnění nebo rozvíjení slovesa v jakékoli jeho formě a větněčlenské platnosti, které se současně vztahuje i k některému z participantů, který je na slovese závislý.³⁴

Z významového hlediska označuje tento větný člen průvodní okolnost nebo stav či vlastnost, jež má někdo nebo něco, ve větě pojmenovatelné podstatným jménem nebo zájmenem, za děje vyjádřeného slovesem.

5.2.1.3.1 Doplněk vyjadřující průvodní okolnost

Tento doplněk, který vyjadřuje nějakou průvodní okolnost k hlavnímu ději (stavu) bývá vyjádřen přechodníkovou konstrukcí.

„Přechodníky vyjadřují svým tvarem pouze časový vztah k hlavnímu ději.“³⁵

³⁴ Celá kapitola o doplňku vychází z GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 486 - 490

³⁵ GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 488

Když je průvodní děj současný s hlavním dějem, používá se přechodníku přítomného od nedokonavých sloves (*vpřímo je vedl k Hoře Svaté Synai/ na které se ukázal Mojžíšovi s nim rozmlouvající v strašlivém a hrozném zvuku hřímání a blejskání k němu řkouce, s. 6; mnohé a nesčíslné Milosti skrze Divy své a Zázraky prokazoval/ anobrž i posledně z tohoto Světa odcházejíce k Otci svému Nebeskému na nich jest vytiskl, s. 6*).

5.2.1.3.2 Doplněk vyjadřující funkci nebo věkový stupeň

Tento typ doplňku vyjadřujeme formou „jako/jakožto“. Shoduje se s řídicím jménem v pádě a často i v rodě (*do téhož místa plynou řeky zase/ z kteréhož vyšly/ komu jinému Jure Paterno aneb plným Právem Otcovským patřiti může Medotekoucí Sláva tato Hory Libánské/ jedině Vaší Vysoce Důstojné Velebnosti jakožto pravému a Milýmu Synu Otce Medotekoucího Svatého, s. 5*).

5.2.2 Vztah valence

5.2.2.1 Předmět

Je to větný člen, který je pravovalenčním doplněním jakéhokoliv slovesa, které je ve větě přísudkem, nebo adjektiva s pevně fixovanou pádovou formou, která je určena rekcí (vazbou), tzn. že sloveso ovlivňuje pádovou formu předmětu. Je-li předmět závislý přímo na přísudku, jedná se o člen základový. V případě, že je závislý na jiném členu, není už členem základovým, ale stále zůstává valenčním. Na tento člen se ptáme všemi pádovými otázkami, kromě pádu prvního, který je pádem podmětu.³⁶

Předmět se v českém jazyce považuje za člen obligatorní. Znamená to, že musí být ve větě vyjádřený.

Ze sémantického hlediska můžeme na nejvyšším stupni zobecnění rozlišovat předmět substantní a předmět situační.

³⁶ KARLÍK, P. a kol.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 350 – 351; celá kapitola o předmětu i s příslušnými podkapitolami vychází hlavně z GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 422 – 436; podkapitola o vedlejších větách čerpá navíc z BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 115 - 187

5.2.2.1.1 *Předmět substanční*

Je to předmět, kterému ze sémantického hlediska odpovídá některý ze substančních participantů (tímto participantem rozumíme „objekty“ typů situací, a to nejen osoby, zvířata a neživé předměty, ale i místo, směr a podobně³⁷). Ty mají podobu tak zvané nominální fráze (skupiny), jejímž jádrem může být podstatné jméno s věcným významem (*a Vítězitedlného Mučedlníka Božího Svatého JANA Nepomuckého tento Veleslavný **Chrám** Boží tak nákladně jste vyzdvihli, s. 7; Radovati se bude veselá jsoucí/ a **Boha** chválící Hora tato Zelená, s. 7*) nebo zájmeno, včetně zájmen osobních a ukazovacích v pádě, který udává formu valenční pozice (***Vám** dnešního Dne s plesáním Duchem Prorockým předřící a předpovědítí musím, s. 7; doufám že přirozenou Milostivou Vejmluvnosti **mne** Milostivě vomluveného míti ráčíte, s. 3*).

5.2.2.1.2 *Předmět situační*

Na sémantické rovině mu odpovídá situační participant³⁸, jímž se rozumí „situace“ (děje, stavy, změny), které jsou složkou situace základní.

Primárně má podobu věty vedlejší s podřadící spojkou „že“ (*doufám že přirozenou Milostivou Vejmluvnosti **mne** Milostivě vomluveného míti ráčíte, s. 3; Nedivím se tedy/ nedivím/ že tak srdnatě v největších potřebách a souženích toužil, s. 7*).

5.2.2.1.3 *Pád předmětu*

5.2.2.1.3.1 Akuzativ

Akuzativ je základní formou předmětu. Během vývoje českého jazyka můžeme pozorovat, jak narůstá počet sloves s akuzativní vazbou. Takový předmět se nazývá předmět přímý.

Akuzativní předmět vyjadřuje zejména patiens, což je objekt, který je dějem nějak zasažený. Může jít o objekt, který dějem vyjádřeným slovesem vzniká/ zaniká a po skončení děje představuje jeho výsledek (*od kterých šťastný **počátek** Svátosti vzala jest tato Sláva Hory Libánské Svatý Jan Nepomucký, s. 3*). Také to může být objekt,

³⁷ GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 384

³⁸ GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003, s. 385

který je dějem zasahován (*a i hned sebral Abraham Bohy cizí a Modly/ a zakopal je pod Stromem Cerebintovým, s. 5*). Objekt, na který je děj zaměřen v textu nalezneme také (*a chatrné Práci mé pozoroval jsem navržení Učitele Národův, s. 4*). Najdeme zde i objekt, který dějem vyjádřeným slovesem mění své vlastnosti (*když netoliko Hory a Vrchy vyvýšené mnohým sličným Stromovým a sličně se zelenajícími Bylinami/ a porostlinami přiodil a okrášlil, s. 5*).

5.2.2.1.3.2 Dativ

Vedle akuzativu je druhým základním předmětovým pádem. Je pevněji svázán s významem. Zpravidla označuje objekt, k němuž děj vyjádřený slovesem směřuje a který má z děje prospěch nebo neprospěch.

V kázání se nachází dativ, který označuje toho, kdo je příjemcem dávání v širokém slova smyslu. Zde je vyjádřen vztahným zájmenem (*Budeš obětovati ho Oběť zápalnou na jedné Hoře/ kteroužť okážu tobě., s. 5*). Dále se zde vyskytuje označení toho, v čí prospěch/neprospěch se něco děje (*nebo na Horách a Vrchách vyvýšených svým věrným Služebníkům zjevil a vyjevil Velebnost svou Božskou, s. 5*).

5.2.2.1.4 Vedlejší věta předmětná

Ve vedlejších větách předmětných se spojují věty patřící k dvěma situačním plánům. „Řídící věta je v rovině celého projevu, kdežto věta obsahová přináší sdělení týkající se původně jiné situace a přenesené s pomocí řídicí věty do vyprávěcího plánu.³⁹“ Díky tomu má řídicí věta povahu věty uvozovací. Znamená to tedy, že obecně naznačuje, o jaké sdělení v předmětové větě jde, a informuje o základní situaci, ke které se vztahuje.⁴⁰

5.2.2.1.4.1 Obsahové věty s „že“

Tyto věty vyjadřovaly ve staré češtině zpravidla děj reální, o jehož platnosti nevyjadřuje mluvčí pochybnost nebo nějakou výhradu.

³⁹ BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 115

⁴⁰ Celá kapitola „Vedlejší věty předmětné“ čerpá z knihy BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 115 - 187

Stejně jako v současném českém jazyce měly obsahové věty s „že“ i ve staročeském jazyce nejčastěji funkci předmětovou. Méně podmětovou a přívlastkovou.

Předmětové věty s podřadicí spojkou „že“ následují například po slovesech „věděti, poznati, říkati, znáti, přísahati, psáti, ukazovati“ a mnoha dalších (doufám že přirozenou Milostivou Vejmluvnosti mne Milostivě vomluveného míti ráčíte, s. 3; *Nedivím se tedy/ nedivím/ že tak srdnatě v největších potřebách a souženích toužil/ a vzdychal k Horám a Vrchům vyvýšeným korunovaný Prorok Páně David, s. 7).*

V textu také nalezneme vedlejší větu předmětnou, která není uvozena spojkou „že“, ale vztažným zájmenem (*nedlouho jsem přemejšlel/ pod jakej tak Stín Ochrany s chatrnou touto Práci mou bych se přivínouti měl, s. 3; Nechci opakovati jak při Jeho Svatém Hrobě Divotvorně Zrak nebyli jediným Prachem Země z Hrobu Jeho na Oči nasypaném. Nechci opáčiti jak skrze Slib ke Cti Jeho učiněný od nezhojitedlný sice Nemoci Padoucí podivně uzdraveni. Nechci připomínati jak jiný k ohavné popravné Smrti již odsouzený skrze Pomoc Svatého Jana podivně při Životě/ i při své Cti byl zachovaný., s. 14).*

Závěr

Kázání *Medotekoucí sláva na hůře Libanu* má mnoho jazykových kvalit. Pokusila jsem se zachytit ty nejdůležitější a nejzajímavější oblasti barokního textu.

Nejvíce odlišností jsem našla v pravopisu. Je neuvěřitelné, kolika různými způsoby se v té době označovala například hláska s, š. Přesto, že text pochází z osmnáctého století a čeština za tu dobu prošla mnoha změnami, nalézají se zde už také hlásky, které všichni dobře známe.

Interpunkce té doby nám přináší také mnoho zajímavostí. Čárky se v kázání vyskytují jen ojediněle, proto je pro čtenáře velmi těžké se v textu orientovat. Naopak se zde objevují v hojné míře šikmé čáry přes celý řádek, které současné texty neobsahují. Velkým překvapením bylo také, když po tečce následovalo malé písmeno. Oproti současnému českému jazyku to bylo v barokním textu běžné. Občas se uprostřed věty objevil vykřičník nebo otazník. I tento jev je v textu z doby barokní běžný. Když se zamyslíme nad významem vykřičníku uprostřed věty, nabízí se možnost, že vykřičník uprostřed věty měl zdůraznit určité slovo. Slovo, které chtěli v zadaném textu zdůraznit a vyzdvihnout.

V syntaktické rovině je patrný vliv latiny, případně němčiny. Určitý tvar slovesa nalezneme mnohdy až na konci věty. Věty jsou bohatě rozvitě. Mezi základními větnými členy, podmětem a přísudkem, stojí celá řada větných členů, nebo dokonce vět.

Zajímavá jsou také velmi dlouhá a složitá souvětí. Často jsou až několikarádková a ještě doplněná nějakou latinskou citací. Současný čtenář si také jistě povšimne hojně užívaných několikanásobných členů, převážně přívlastků a přísudků. Neshodný přívlastek zde stojí, stejně jako v dnešní češtině, za jménem. Oproti tomu shodný přívlastek může být rozdělen, to znamená, že může stát před podstatným jménem i za ním, přestože se jedná o postupně rozvíjející větný člen.

V textu se objevují především souřadící spojky jako „ale“, „a“, „nebo“, „anobrž“, místy „však“ a „i“. Jak je z jednotlivých příkladů patrné, barokní čeština používá hlavně spojky, které jsou známé i v současném českém jazyce. Jedinou výjimkou je spojka „anobrž“, která je dnes již zastaralá a nepoužívá se. V barokním kázání se vyskytuje ale poměrně často. Jelikož věty byly opravdu dlouhé, objevovaly se souřadící spojky především mezi větnými členy. Nejvíce zastoupený byl poměr

slučovací se spojkou „a“. Můžeme zde nalézt také velké množství vět či členů s poměrem stupňovacím. Ostatní poměry jsou zastoupeny málo nebo skoro vůbec.

Vztahy dominační jsou asi nejzajímavější. Slovosled barokní věty totiž často komplikuje rozpoznání jednotlivých větných členů. Je důležité si větu vždy pořádně přečíst a uvědomit si, jaký význam má a jaký význam v ní zaujímají jednotlivé větné členy. Ne vždy bylo předmětem to, co se tak na první pohled jevílo. Až po důkladném přečtení a zamyšlení se nad tím, jsem zjistila, že se o předmět ve skutečnosti nejedná, ale že jde například o přívlastek. Věty v textu obsahovaly velmi rozvité přívlastky, proto jsem jim věnovala větší pozornost než předmětu či doplňku. Vedlejší věty přívlastkové byly nejčastěji uvozeny vztažným zájmenem „který“.

Velkou pozornost si zasloužilo také příslovečné určení. Nejvíce se zde vyskytovala příslovečné určení místa a času. Naopak z vedlejších vět příslovečných se v textu vyskytuje hlavně vedlejší věta příslovečná časová uvozená podřadicí spojkou „když“ a účelová, kterou uvozuje spojka „aby“. Ostatní příslovečné věty jsou zastoupeny pouze okrajově.

Co se týká vedlejších vět, tak obrovské zastoupení zde má, kromě výše zmíněných, také vedlejší věta předmětná. Tu uvozuje především spojka „že“.

Ze spojovacích výrazů, jimiž jsou jednotlivé vedlejší věty uvozeny, zde můžeme nalézt, mimo těch, které už byly zmíněny, spojku „ačkoli“, „poněvadž“, „jak“, vztažné příslovce „kam“ nebo například spojovací výraz „čím – tím“. Jedná se o spojovací prostředky, které používáme i dnes.

Má práce není zdaleka vyčerpávající. Pozornost by si určitě zasloužily i základní větné členy jako podmět a přísudek, kterým zde ale nebyl dán prostor.

Rozbor tohoto kázání byl velmi zajímavý a velice přínosný. A to z hlediska lingvistického, tak i kvůli prostudování života Jana Nepomuckého. Člověka naší české historie. Celý tento text a jeho syntaktický, v budoucnu snad i morfologický, rozbor bude jistě velkým přínosem do let budoucích. Budeme moci sledovat, jak se čeština vyvíjela od doby barokní až po současnost. A vzhledem k tomu, jak jde vývoj českého jazyka neustále dopředu, nalezneme v tomto kázání jistě ještě mnoho rozdílností.

Zdroje

Literatura

ALEXOVÁ, J.: Adjektivní přívlástek jako střídný prostředek vedlejší věty v barokním odborném textu. *Studia Comeniana et historica* 35, 2005, č. 73-74, s. 94-99

ALEXOVÁ, J.: Realizace syntaktického vztahu odporovacího v raně barokním českém textu. *Listy filologické* 129, 2006, s. 333-356

BAUER, J.: Vývoj stupňovacího souvětí v češtině. *SPFFBU A 5*, 1956, s. 24-36

BAUER, J.: Parataxe a hypotaxe při studiu souvětí. In: *O vědeckém poznání soudobých jazyků*. Praha, ČSAV 1958, s. 270-278

BAUER, J.: *Vývoj českého souvětí*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1960

BAUER, J.: Složitě souvětí a jeho klasifikace. *Slovo a slovesnost* 27, 1966, s. 289-299

BAUER, J.: Odporovací vztah mezi souřadnými větami a větnými členy. In: *Syntactica slavica. Vybrané práce ze slovanské skladby*. Brno, UJEP 1972, s. 259-267

BIAŽEK, J.: K dvojí klasifikaci podřadného souvětí. *Naše řeč* 58, 1975, č. 3, s. 143-151

ČECHOVÁ, M.: *Čeština - řeč a jazyk*. Praha, ISV, 1995

ČERNÝ, V.: *Až do předsíně nebes*. Praha, Mladá fronta, 1996

DANEŠ, F. a kol.: *Mluvnice češtiny 3*. Praha, Academia, 1987

DAVID, M.: Barokní text a současný čtenář. In: Jaklová, A. (ed.), *Komunikace - styl - text*. České Budějovice, FF JU 2006, s. 145-147

GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, Nakladatelství lidové noviny, 2003

HAVRÁNEK, B.: *Vývoj spisovného jazyka českého*. Praha, SPN 1979

HAVRÁNEK, B. - Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Praha, SPN 1981

HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha, Nakladatelství Fortuna, 2002

HRBÁČEK, J.: O pojetí a klasifikaci tzv. složitého souvětí. Typy souvětých konstrukcí. *Slovo a slovesnost* 26, 1965, s. 27-35

JANEČKOVÁ, M.: Jazyk Tannerovy legendy o páteru Albrechtovi Chanovském. In *Studia Comeniana et historica*. Uherský Brod, Muzeum J. A. Komenského, 2003, s. 150 – 195

JANEČKOVÁ, M.: Souřadící spojky v podřadných souvětích barokní prózy. In: Jaklová, A. (ed.), *Člověk - jazyk – text*. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2008, s. 85-88

KALISTA, Z.: *Století andělů a d'áblů. Jihočeský barok*. Jinočany, H&H, 1994

KARLÍK, P. a kol.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2002

KOPECKÝ, M.: *Slovesnost českého baroka*. Brno, Masarykova univerzita, 1997

KOSEK, P.: Interpunkce *Hory Olivetské Matěje Tannera*. *LF* 125, 2002, 1-2, s. 120 - 138

KOSEK, P.: *Spojovací prostředky v češtině v období baroka*. Ostrava, Ostravská univerzita 2003

KOSEK, P.: Stupňovací spojovací prostředky v barokní češtině. In *Listy filologické*, 130, 2007, 1 – 2, s. 61 – 87

LAMPRECHT, A. – ŠLOSAR, D. – BAUER, J.: *Historická mluvnice češtiny*. Praha, SPN 1986

LIFKA B. (ed): *Medoutekoucí sláva na hůře Libanu*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 1995

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Dvacátý díl, Pohora-Q.v., se 17 přílohami a 191 vyobrazeními v textu/ Sdružení pro Ottův slovník naučný. Praha: Paseka: Argo, 2000, s. 582 – 583

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Třetí díl, B-Bianchi, s 9 přílohami a 170 vyobrazeními v textu. V Praze : J. Otto, 1890, s. 344 – 347

PORÁK, J.: *Humanistická čeština: hláskosloví a pravopis*. Praha, Univerzita Karlova, 1983

SOCHROVÁ, M.: *Český jazyk v kostce pro střední školy*. Praha, Fragment, 1999

SVOBODA, K.: *Souvětí spisovné češtiny*. Praha, SPN 1970

VAŇKOVÁ, J., VEJVODOVÁ, J.: *Soubor úkolů k syntaktické analýze textů I*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004

VAŠICA, J.: *České literární baroko*. Praha, Atlantis 1995

VINTR, J.: Zásady transkripce českých textů z barokní doby. *Listy filologické*, 121, 1998, 3-4, s. 341-346

VLČEK, J.: *Dějiny české literatury I., II*. Praha, Československý spisovatel 1951

VLNAS, V.: *Jan Nepomucký. Česká legenda*. Praha, Mladá fronta 1993

Další zdroje

<http://www.apha.cz/sv-jan-nepomucky/> (27. 12. 2008)

<http://www.sweb.cz/krizovnici/charakteristika.htm> (27. 12. 2008)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Nepomuck%C3%BD (27. 12. 2008)

<http://www.zdarns.cz/o-meste/zelena-hora.asp> (27. 12. 2008)

<http://www.bedekr.cz/texty/258.html?page=1> (27. 12. 2008)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Historick%C3%BD_v%C3%BDvoj_%C4%8De%C5%A1tiny
(3. 1. 2009)

http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADvlastek#P.C5.99.C3.ADvlastek_postu_pn.C4.9B_rozv.C3.ADjej.C3.ADc.C3.AD (3. 4. 2009)

http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADvlastek#P.C5.99.C3.ADvlastek_n.C4.9Bkolikan.C3.A1sobn.C3.BD (3. 4. 2009)

http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADslove%C4%8Dn%C3%A9_ur%C4%8Den%C3%AD#P.C5.99.C3.ADslove.C4.8Dn.C3.A9_ur.C4.8Den.C3.AD_p.C5.99.C3.AD.C4.8Diny (4. 4. 2009)

přednášky PaedDr. Jarmily Alexové, CSc.

Prameny

ČERNÝ, Karel Václav: Medotekoucí sláva na hůře Libanu. Kutná Hora 1727

Seznam příloh

Příloha č. 1: barokní text v běžné transkripci

PŘÍLOHA 1

Medotekoucí sláva
na
hůře Libanu/
To jest:
Divotvorec Nepomucky
Svatý Jan
Svaté Mlčenlivosti
Neporušená Nádoba/

Při Vejroční Jeho Slavnosti Dne 16. Máje na Hoře prvé Černé nyní Zelené nazvané v Moravě/ nad Slavným Klášteřem Žďárským Svatého Řádu Cistercienského, ad Fontem B. V. Mariæ v přítomnosti Vysoce Důstojných/ Vysoce Urozených/ Statečných/ Urozených P.P. Posluchačů/ a pobožných Cíťetelů Svato-Janských přednešená:
Skrze
Vděčného Služebníka/ a Cíťitele Karla Černého/
na ten Čas Děkana Čáslavského.

)(Vytiskl v Hoře Kutný/ Jiří Vojtěch Kyncl/ Léta Páně 1727)(

Vysoce Velebně Důstojnému/
Urozenému/ a Vysoce Učenému
panu panu
Václavovi
Vejmluvovi/
Svatého Řádu Cistercienského Velebného Kláštera
Žďárského Nejhodnějšimu OPATU: Je-
ho Cíl: a Král: Karol: Milosti Radě/ též Vi-
cariatus Svatého Řádu Cistercienského
ASSISTENTI Primo (tit:)
Pánu mně Milostivému.

Vysoce Důstojně Velebný/ Urozený/ a Vysoce
Učený Pane/ Pane mně Milostivý.

Když jsem toto přítomné Vyobrazení Slávy Divotvorného
Mučedníka Božího Svatého Jana Nepomuckého skrze
Medotekoucí Slávu Hory Libánské/ od Vaší Vysoce
Důstojné Velebnosti na mne složené se vši příslušnou
Ponížeností přijal/ nedlouho jsem přemejšlel/ pod jakej tak Stín Ochrany
s chatrnou touto Práci mou bych se přivinouti měl/ nebo jestli že podle
Vyřčení nejmoudřejšího Kazatele Jeruzalémského: Ad locum unde exeunt Flumina
revertuntur (*) do téhož místa plynou řeky zase/ z kteréhož vyšly/ komu
jinému Jure Paterno aneb plným Právem Otcovským patřiti může Medote-
koucí Sláva tato Hory Libánské/ jediné Vaší Vysoce Důstojné Ve-
lebnosti jakožto pravýmu a Milýmu Synu Otce Medotekoucího Svaté-
ho Jure Hæreditario aneb Právem Dědičným jakožto Nejhodnějšímu Spolu-
Oudu Svatých Oných Řeholníkův Cistercienského Klášteřa někdy Slav-
ného pod Zelenou Horou/ nyní ale v truchlivé Pustině od vsteklosti Kacíř-
ské ležícího/ od kterých šťastný počátek Svátosti vzala jest tato Sláva
Hory Libánské Svatý Jan Nepomucký; Patří Vaší Vysoce Dů-
stojné Velebnosti Omni Jure, všemožným plným Právem/ jakožto Nej-
hodnějšímu Opatu Slavného/ a Starožitného Klášteřa Žďárského/ na
jehožto Půdě pro nesmrtelné rozmnožení Slávy té/ netoliko Veleslavný/
a nákladně postavený Chrám Boží stojí/ anobř i ten od Vaší Vyso-
ce Důstojné Velebnosti ostrovtipně nalezený/ a s velikým vynasnaže-
ním/ Náklady/ a Práci jest vystavený; Nevděčným bych v pravdě u-
znán byl/ kdybych tuto mou chatrnou Práci jinam kromě pod Stín Ochra-
ny Vaší Vysoce Důstojné Velebnosti obrátil; Kdyby ale tato cha-
trná a sprostá Práce má Vaší Vysoce Důstojné Velebnosti Očeká-
vání/ a Žádostí neučinila za dosti; doufám že přirozenou Milostivou Vej-
mluvnosti mne Milostivě vomluveného míti ráčíte/ nebo já při té sprosté
a chatr-

(*) Ecclef: I. V. 7.

a chatrné Práci mé pozoroval jsem navržení Učitele Národův: Misit me Evangelisare non in Sapientia Verbi. (*) Poslal mne Kristus Evangelium kázati ne v Moudrosti a Ozdobnosti Řeči. Sprosté tedy a chatrné Vyobrazení toto když se vši příslušnou poniženosti pod Milostivý Stín Milostivé Ochrany Vaší Vysoce Důstojné Velebnosti odevzdám/ sebe do stálé Milosti poroučím.

(*) I. ad Corint: I. v. 17.

Vaší Vysoce Důstojné Velebné Milosti

Povinně zavázaný Duchovní
Služebník.

Karel Václav Černý/
Děkan Čáslavský.

Gloria

1

Gloria Libani data est ei. Ifaiae 35. v. 2.
Sláva Libánská daná jest jemu.

Jak veliké někdy a nesmírné měl jest Zalíbení na Horách
a Vrchách vyvýšených Nejsvrchovanější všech věcí Tvorce
a Stvořitel Bůh Všemohoucí/ dosti patrné toho jest zanechal
Znamení/ když netoliko Hory a Vrchy vyvýšené mnohým sličným
Stromovým a sličně se zelenajícími Bylinami/ a porostlinami přiodil a okrášlil/
když mnohé z nich takovou obzvláštní Milosti nadal/ že nižádný škodný jedova-
tý Zeměplaz k nim přistoupiti nemůže a nesmí/ když v nich jako v nějakém Skla-
du nesčíslného Bohatství svého skryl/ a skrejvá až posavád veliké a nesčíslné Po-
klady Zlata/ Stříbra/ a drahých Kamení/ anobř na tom mnohé větší zanechal
jest Znamení Božského svého na Horách a Vrchách vyvýšených Zalíbení/ když
jako na nich sobě postavil/ a založil Grunt a Základ Trůnu Velebnosti své/ a na
nich hned od začátku nejprvnějšího Světa Stvoření poznán/ ctěn/ a veleben
býti chtěl/ jak velmi pěkně korunovaný Prorok Páně David nazývá Vrchy a Hory
vyvýšené nepohnutelným Základem Trůnu samé Nejsvrchovanější Ve-
lebnosti Božské: Fundamenta ejus in Montibus Sanctis. (a) Gruntové jeho na Horách
Svatých; nebo na Horách a Vrchách vyvýšených svým věrným Služební-
kům zjevil a vyjevil Velebnost svou Božskou/ na nich obzvláštně poznán/
ctěn/ a veleben býti chtěl. Teftis est mihi DEUS, (b) v pravdě Slova mě Slo-
vy Kazatele Národů potvrditi musím/ Svědek mně jest sám Bůh Živý/ Bůh
Nesmrtedlný/ skrze Písmo Svaté/ jak Starého tak Nového Zákona! a zajisté/
kde jest onen Otec věřících Bohu milý Služebník a Patriarcha Abraham k po-
znání Boha pravého přišel/ a z velkých Temností Nevěry a Modlo-služebností
k pravému Světlu pravé Víry přiveden byl: tak/ že slušně od Učitele Náro-
dů Pater omnium credentium (c) Otec všech věřících byl nazvaný; na žádným
jiným místě jedině na Hoře a Vrchu vyvýšeném Bethel jak dí Písmo/ Svaté:
Surge & ascende Bethel, & habita ibi, fac Altare Domino, qui apparuit tibi. (d) Vstaň a
vstůp na Hůru Bethel/ bydlíš tam/ a učíš Oltář Pánu/ který se ukázal tobě/ a i
hned sebral Abraham Bohy cizí a Modly/ a zakopal je pod Stromem Cerebinto-
vým. Kde jest onen Otec všech Věřících Abraham Pánu Bohu svému ja-
kožto Pánu Nejvyššímu onu Oběť ještě In Lege naturae a neb v Zákoně přiroze-
ným nepovědomou Syna totižto svého nejmilejšího poctíti měl: na žádným jiným
místě jedině na vyvýšeném Vrchu Hory Morya nazvaném/ jak sám Nejsvr-
chovanější Bůh přikázal jemu: Offeres eum in Holocaustum super unum Montium
quem monstravero tibi. (e) Budeš obětovati ho Oběť zápalnou na jedné Hoře/
kteroužť okážu tobě. Kde/ a na kterém místě ctěn a chválen býti chtěl od Stvo-
ření

(a) Psal:86.V.I. (b) Ad Rom: I.V. 9. (c) Ad Rom:4.V.II. (d) Gen:35.V.I. (e)
Gen:22.V.2.

ření svého jakožto Nejvyšší Bůh a všech věcí všemocný Tvorce a Stvořitel: na žádným jiným místě jedině na Horách a Vrchách vysokých/ jak pěkně tu jeho Nejsvětější Vůli vysvětluje Duchem Božím osvícený Královský Prorok Páně David/ když takto v Žalmu 98.v.9. prospěvuje/ a všechno Stvoření k Chválám Božským vyučuje: Exaltate Dominum DEUM nonstrum & adorete eum In Monte Sancto ejus. Vyvyšujtež Pána Boha našeho/ a klanějte se na Hoře Svaté jeho. Tak poznán jako pravý Bůh/ tak Oběťmi ctěn jako Nejvyšší Pán/ Tak chválen vyvýšen/ a Poklonou ctěn na Horách a Vrchách vyvýšených býti chtěl jakožto všech věcí všemocný Tvorce a Stvořitel od Stvoření svého skrze celých dva tisíce Lét In Lege naturae v Zákonu přirozeným. Jak v druhém Zákonu In Lege Scripta, a neb v Zákonu psaném vyvolil jest a zamiloval Hory a Vrchy vyvýšené Nejsvrchovanější Bůh tím patrně jest ukázal/ když vytrhnuce Syny Izrahelský Lid sobě vyvolený z těžkého Jha poddanosti Egyptské/ vpřímo je vedl k Hoře Svaté Synai/ na které se ukázal Mojžíšovi s nim rozmlouvající v strašlivém a hrozném zvuku hřímání a blejskání k němu říkouce: Jam nunc veniam ad te in Caligine Nubis, ut audiat me Populus loquentem ad te, & credat Tibi in perpetuum. (f) Jižť nyní přijdu k tobě v Mrákotě Oblakové/ aby slyšel Lid mluvícího mně k tobě/ a věřil tobě na věky: a tu jim vydal Příkázání své Božské/ a vedouce je po Horách těch netoliko jim vždy přítomen byl v Sloupu oným Ohnivým času Nočního/ a v Sloupu Oblakovým času Denního/ anobř i je podivně krmil s Mannou z Oblohy Nebeské padající/ a s Ptactvem nesčíslným: jak dí Žalmista Páně David: Petierunt & venit Coturnix, & Pane Coeli saturavit eos, (g) Žádali i přišly Křepelky/ a Chlébem Nebeským nasýtil je; a přivedouce je do Země zaslíbené Stánek uprostřed Země té na Vrchu oným a Hoře Morya Slavný Chrám onen Jeruzalémský/ v kterém jedině od Synův Izrahelských podlé způsobu Staro Zákonského ctěn býti chtěl/ a jim na tom místě nesčíslné Milosti a Dobrodiní prokazoval. Tak na Horách a Vrchách vyvýšených poznán ctěn a chválen býti chtěl opět celých dva tisíce Lét In Lege Scripta, a neb v Zákonu psaném. Jak ale v Novém Zákoně zamiloval jest Nejsvrchovanější Bůh Hory a Vrchy vyvýšené ještě patrně znáti jest dal hned při prvním Založení Zákona Nového/ Zákona Milostivého: na Vrchu vyvýšeným Kalvarie skrze přehořkou a bolestnou Smrt svou/ jak pěkně mně o tom vyučuje Učitel Národův vyvolená Nádoba Svatý Pavel/ když v Epištole k Židům takto dí: Ideo Novi Testamenti Mediator est, ut Morte intercedente repromissionem accipiant aeternae Hereditatis, (h) a proto nové Úmluvy a neb Nového Zákona Smírcím jest/ aby skrze Smrt mezi to vkročící Zaslíbení přijali věčného Dědictví. Ubi enim Testamentum est. dokládá dál týž S. Pavel Mors necesse est intercedat testatoris, neb kdež se děje Kšaft/ potřebí jest aby Smrt přišla toho/ kdož činí Kšaft. Kde jest byl ten Zákon Nový/ Zákon Milostivý veřejně vyhlášený a mnohými Milostmi nadaný: nikdež zajisté jinde jedině na Vrchu oné Hory Sion/ jak Slova moje pěkně potvrzuje Vysoce Učený a starožitný Písma Svatého Učitel a Vykládatel Nicolaus de Lyra, když in cap:2.Act:Apost:df:Lex in Monte Sinai Spiritus Sanctus in Monte Sion datur, Jakoby řícti chtěl: Starý Zákon a Příkázání Boží dané byli Synům Izrahelským na Vrchu Hory Synai/ Duch ale Svatý skrze kteréhožto seslání Nový Zákon přišel k veřejnému vyhlášení/ a nesčíslnými Milostmi byl jest nadaný/ byl jest nám dán a seslán na Hoře Sion. Slovem tak v Novém zákoně zamiloval jest Nejsvrchovanější Světa Spasitel Hory a Vrchy vyvýšené/ že netoliko na nich nejvíce kázal/ a Lid vyučoval/ mnohé a nesčíslné Milosti skrze Divy své a Zázraky prokazoval/ anobř i posledně z tohoto Světa odcházejíce k Otci svému Nebeskému na nich jest vytiskl/ a je jako sobě zaznamenal svými Šlépěji Nejsvětějšími/ jako zaznamenaný nimi jest onen

Vrch

Vrch Hory Olivetské. Nedivím se tedy/ nedivím/ že tak srdnatě v největších potřebách a souženích toužil/ a vzdychal k Horám a Vrchům vyvýšeným korunovaný Prorok Páně David/ jisté a neomylné potěšení a pomoc od nich očekávající. Levavi Oculos meos in Montes unde veniet auxilium mihi. (i) Pozdvihl jsem Oči mé k Horám odkudby přišla pomoc mně. Co pak jsou to aneb býti mají za Hory a Vrchy tak šťastné/ tak Milostmi naplněné po kterých ji tak toužil/ a neomylné pomoci od nich nabýval: Oznam a vynauč nás v tolika Zármutcích a potřebách postavené korunovaný Učíteli a Proroku Páně Davide: Na místě jeho odpovídá a nás vyučuje starožitný Písma Svatého Učitel a Vykládatel Lyranus, když vykládaje Slova ty Davidové takto dí: Quasi incinatus clamavit, jam respirans oculos ad interceflores Sanctos levat, qui dicuntur Montes (k) Jako k Zemi snižený úpěnlivě volal/ potěšitelně soběodechnouc Oči své pln neomylné naděje k Přímluvčím Svatým pozdvihuje/ který se nazývají Hory a Vrchy Svatý nesčíslnými Milostmi Božskými naplněný. Učení to a Slova jeho velmi pěkně vtípem svým Anjelským vysvětluje a potvrzuje Učitel Anjelský Svatý Tomáš Akvinský když takto dí: Per Montes intelliguntur Sancti, (l) Skrze Vrchy a Hory vyvýšené srozumívají se Svatí Nebešťané. O! šťastná a na věky šťastná Horo někdy Černá a zatměná/ nyní ale Zelená/ a plesající/ Horo Zelená; O tobě/ o tobě dnešního Dne s plesáním opáčiti musím ony Slova plesajícího Proroka Božího Izaiáše: Lærabitur deserta & in via, (m) Velebni Duchovní Synové Medetekoucího Otce S° Bernarda/ Svatí Oudové této Svaté Pouště Cistercienské Žďárské/ Vám dnešního Dne s plesáním Duchem Prorockým předřícti a předpovědítí musím Slovy zasej plesajícího Izaiáše: Exultabit Solitudo, & florebit quasi Lilium: (n) Radovati se bude Duchovní Poušť tato Žďárská/ a kvítí bude jako Lilium: Exultabit lætabunda & laudans: radovati se bude veselá jsoucí a chválící. Proč a nebo z jaké příčiny: Pověz a oznam Duchem Božím naplněný Proroku Izaiáši. Odpověď dává/ a jako Prstem na tuto Horu Zelenou a na ní postavený tento Veleslavný Chrám Boží Svatého JANA Nepomuckého ukazuje s plesáním řkouce: Exultabit lætabunda & laudans, Gloria Libani data est ei. Radovati se bude veselá jsoucí/ a Boha chválící Hora tato Zelená/ a celá Svatá tato Duchovní Poušť Žďárská/ nebo Sláva Hory Libánské daná jest ji skrze veliké rozmnožení veliké Cti a Slávy Divotvorného a Vítězitedlného Mučedníka Božího Svatého JANA Nepomuckého. Vroucnost a Svatou Horlivost tu Důstojně Velebné Řeholy Cistercienské Žďárské pro rozmnožení Cti a Slávy Nepomucké když bedlivěji považují a rozjímám/ zvučný a plesající zdaleka Hlas od vzdálené staré Hory Nepomucké a truchlivým Řičením od vsteklosti Kacířské Kláštera tam zbořeného někdy Slavného Hlas slyším přicházející: Corona Senum Filij Filiiorum & Gloria Filiiorum Patres eorum. (o) Slavná a jasně se třpytící Koruna Starcův a Starých Předkův jsou Synové Synův/ Čest a veliká Sláva Synův jsou Otcové jejich. Čest a veliká Sláva vaše jest Velební Synové Žďárští/ že stačí Otcové vaši v Klášteře pod Zelenou Horou u Nepomuka v první Anjelské Nevinnosti a Svátosti Svatého JANA Nepomuckého vycvičili/ a ty jeho nyní všechny Slávy pevný Základ položili. Gloria Filiiorum sunt Patres eorum. Sláva Synův jsou Otcové jejich. Za tu Slávu abyste těm Starým Svatým Otcům vašim již v Prachu Země Svaté odpočívajícím vděčnost prokázali/ Postavili jste jasně se třpytící Korunu Slávy na Hlavy jejich/ když pro nesmrtelné rozmnožení Cti a Slávy Divotvorného/ a Vítězitedlného Mučedníka Božího Svatého JANA Nepomuckého tento Veleslavný Chrám Boží tak nákladně jste vyzdvihli. V kterémžto Veleslavném Chrámě Božím/ aby Jeho
Čest

(i) Psal: 129.v.4. (k) Lyr:in Psal: 120. (l) S. Thom: in PS:35 (m) Isa:35.v.i. (n) Eod:v.2 (o) Prov:17.v.6.

4

Čest a Sláva Den odedne více rostla/ a nesmrtdlně se rozmáhala já nětco v krátkosti o Jeho podivné Života Svátosti/ slavném Mučedlnictví/ a nesčisl-ných Divích a Zázracích/ které Nejsvrchovanější Velebnost Božská činí pro rozmnožení Ctí a Slávy Jeho jednati budu/ a skrze Slávu Hory Libánské nevy-slovitedlnou Slavu Jeho vyobrazí se vynasnažím. Dříve ale než začnu po-zdvihněte zvučných Hlasův vašich plesající Slávo-zvěstcové/ a tý veliké Slávy Svato-Jánské Slavný začátek učíte.

Rozličné a velmi rozdílné v tomto prostranně širokém Světě vynacházejí se Hory a Vrchy vyvýšené rozdílnými a velmi rozličnými přirozenými Dary od Nejštědřejšího a Nejsvrchovanějšího všech věcí Tvorce a Stvořitele od-dařený. Mezi těmi podivnými Horami a Vrchy vysokými podivná jest Hora a Vrch onen v Sicilii Etna nazvaný/ kterej tak silným a prudkým Ohněm vnitř-ku hoří a plápolá/ že velmi často Plamen při vrchu jeho nad Hrdlo vystupuje/ a když času Nočního jiné Hory a Vrchy truchlivé Tmy a temnosti přikrývají/ vrch Hory Etna tím jasně bývá osvětlený/ kterémužto vrchu tou jasností osví-čenému ostrovtipný Symbolista Opat Picinellus dal jest Přípis a Symbolum: In Te-nebris clarius. (p) Čím víc temnostmi obklíčený/ tím větší jasností spatřuje se osvětlený. Vysoký onen Vrch a Hora Abanus nazvaná blíž Slavného Města Pa-tavium stojící/ ačkoliv svým ustavičně plápolajícím Ohněm/ ano i často z něho vycházejícím Plamenem vždy plápolajícím Vrchu Etna velmi jest podobný/ v tom ale se od něho dělí/ a rozdíl má/ že vždycky tou nejsličnější zeleností při-oděný se spatřuje/ z té příčiny vyobrazí Vrch ten a Horu Abanum ostrovtipný Symbolista Carolus Rancatus dal jest Přípis Contemnit incendia virens, (q) Zevnitřní svou zeleností potupuje vnitřní Ohně prudkostí. Podivný onen Vrch a Hora nad jiné vyvýšená Olympus v Zemi Řecké/ tak býti má vysoká/ že netoliko vy-výšeností a výškou všechny jiné Vrchy dosti vysoké převyšuje/ anobř od Papršku Slunečných při vrchu svém tak vždycky jest osvětlená/ že nižádné i to nejtemnější Mračno té Jasnosti zatemnit nemůže/ proto slušně vyobrazenému Vrchu tomu připsal Ostrovtipný již jmenovaný Opat Picinellus Caliginis expers (r) tak se vždycky stkví svou jasností/ že žádné nepřipouští temnosti. Divné v pravdě a podivné jsou Vrchy ty/ divné a podivné jejich od Nejsvrchova-nější Velebnosti Božské obdařeni/ nic však méně všechny a mnohé jiné podiv-nější opomíjejíce Písmo Svaté při jediném spitování Slávy jediné Hory Li-bánské pozastavuje/ a sice tak nepohnutedlně/ že skrze Slávu tu Hory Libán-ské vypodobniti a vysloviti chce/ cokoliv někdy veliké Slávy nalezeno a spatře-no býti mohlo při veliké Slávě onoho Zákona Starého/ jak pěkně Slova mo-je potvrzuje vysoce učený a starožitný Písma Svatého Učitel a vykládatel ča-stě odemne jmenovaný Lyranus, když takto dí: Per ista, quæ præ alijs Juæa fue-runt amoena & fertilia intelligitur quid quid erat pulchritudinis & amoenitatis in Sanctitate & hostate in Synangoga. (s) Skrze ty místa/ které v Zemi Jůdské byli nad jiné roz-košné plodné a ourodné jako jest byla Hora Libánská srozumívá se a vypodo-bňuje/ cokoliv bylo slícností/ krásy/ a Slávy/ Svátosti a vážností v Starým Zákoně. Slávu velikou/ rozkoš/ plodnost/ a ourodnost Hory Libánské vypi-suje hodnověrný Létopis Petrus Berehorius těmito Slovy: Mons Libanus in Syria Mons altissimus, amoenissimus, fragrantissimus, fertilissimus. Hora Libánská v Zemi Sýrské jest Hora velmi vysoká/ a nejvyšší/ nejrozkošnější/ nejvonnější/ a nejou-rodnější. Že byla jest Hora Libánská nad jiné Hory a Vrchy vyvýšené plod-nější/ a ourodnější/ a největší Vůni ze sebe vydávající/ nedivím se/ nebo na ni rostlí netoliko rozdílné Květiny libeznou Vůni působící/ Stromoví Cypři-šové/ a Cedrové celé Pověťi okolo libeznou Vůni svou naplňující/ anobř i pronikající Vůni vydávající Kadidlo bílé v takovém množství na Hůře ty ro-stlo/ že ona Hora Libánská od něho nazvaná byla Libanus, to jest Hora bílá/ a

neb

(p) Mund:Smb:lib:2 cap:32.n.499. (q) Mund:Symb:lib.2. cap:32.n.618 (r) Mund. Symb:lib:2. cap:33.n.625. (s) Lyranus in cap. 35. Isaiæ

5

neb Kadidlová. Vyvolená Nádoba S. Pavel považující Svatý Život a Svaté obcování pracovitých Dělníků na Vinici Kristové jejich veliké Zásluhy a Života Svátost skrz; pronikající líbeznost Vůně ji vypořádňuje/ když takto dí: Christi bonus odor suinus DEO in his, qui salvi siunt. (t) Jsme Kristova dobrá Vůně Bohu/ těch kteří mají spasení býti. Jakým ale způsobem ta líbeznost Vůně pracovitých a Svatých Dělníkův na Vinici Kristové může býti samému Nejvyššímu Bohu milá a příjemná/ a mnohým Lidem spasitelná/ způsob ten velmi pěkně ukazuje Vysoce Učený a již častěji odemne jmenovaný Písma Svatého Učitel a Vykládatel Lyranus, když vykládající ty Slova Svatého Pavla takto dí: Christi bonus odor suinus DEO, prædicando Christi Doctrinam, Exemplo & verbo ad Honorem DEI. Kristova dobrá Vůně jsme Bohu kázíce Kristove Učení s příkladným a Svatým Životem/ a Slávy ke Cti a Chvále Boží. O! Veleslavný Vítězidelný a Divotvorný Mučedlníče Boží Svatý JENE Nepomucký/ jestli to jest a býti má pravé vyobrazení Života Svátosti jednoho pracovitěho Dělníka na Vinici Kristové kázati Učení Kristové Svatým a příkladným Životem/ a Slovy/ ke Cti a Chvále Boží: Cui comparabo te, cui assimilabo te? (v) komu přirovnám tvou velikou Života Svátost/ skrze co vypořádáním nevyslovitelnou Vůni tvých Svatých Ctností: v pravdě s Jeremiášem veřejně vyznati a přiznati se musím a při samém začátku Kázání mého konec učiniti. A.A.A. Domine DEUS ecce nescio loqui (x) Ach/ ach ach Pane Bože hle neumím mluvit/ musím mlčeti; však ale buduli já pro tupost a nespůsobnost Jazyku mého mlčeti/ Lapidés clamabunt, (y) i to němé Kamení ze Zdi hlásati bude/ a velikou Života Svatost Svatého JANA vypravovati/ a Kamení sice vlastního Domku Otcovského JANA Svatého/ které velikou a neobyčejnou jasnosti a bleskem při Svatém Narození Svatého JANA ojasněné jsouce jako mezi sebou se hádalo/ a tázalo: Quis putas Peur iste erit? Kdoť se zdá bude Dítě toho/ poněvadž velikou jasnosti sama Obloha Nebeská počila jest první Den Narození Jeho: Lapidés clamabunt buduli já přinuceně o Jeho veliké Života Svátosti mlčeti samé němé Kamení ze Zdi a z Řičením z rozkotaného od steklosti Kacířské Kláštera někdy Slavného pod Horou Zelenou hlásati bude a velikou Života Svatost Svatého JANA vypravovati/ kterou na něm spatřilo hned při prvním nevinným Děťinským věku Jeho/ tak že jako mezi sebou přirozeným němým způsobem jednájece a té veliké Svatosti Jeho se obdivujece oněm častě opakovali ona Slova Svatého Arci-Otce Benedikta o Svatém Děťinství Svatého Udalryka vyrčené: Sanctus Puerulus! Sanctus Puerulus! Svaté Dítě/ Svaté Dítě JAN ještě v Děťinství svém. Lapidés clamabunt. Buduli já o veliké Života Svatosti Svatého JANA mlčeti/ kterou jest se stkvěl v Mladeneckým/ a již dospělým věku svým samé němé Kamení ze Zdi pronikajícím zvukem hlásati velikou Jeho Života Svatost bude/ obzvláště Kamení onoho Pokojíka tejnýho/ do kterého někdy Svatý JAN k rozjímání věcí Nebeských a Ctností Svatých s trýzněním a mrskáním Těla svého Svatého se dobrovolně na mnoho Dni zavřel/ když na Kněžský Ouřad posvěcen býti měl/ tak že v pravdě tenkrát v tom dobrovolném Žaláři zavřenému/ a v Svatém Cvičení v Svaté Kajícnosti postavenému JANU Svatému připsati se mohlo/ co někdy Stromečku Mirhovému líbezně vonici Mirhu vydávajícímu a ostrosti Železa ze všech stran zbodenému připsal ostrovtipný častěji jmenovaný Symbolista Picinellus: Incisione uberior (a) Čím více ostrosti Železa zbodený bývá/ tím hojnější a vonnější Mirhu a Vůni vydává. To všechno v pravdě Janovi Svatému v tom dobrovolném Žaláři/ trýzněním a mrskáním Těla svého trvajícím připsati musím. Incisione uberior, Čím on Tělo své Anjelské více trýznil/ a ranil v soukromí/ tím větší Vůně Jeho Svatosti vycházela jest veřejně před Lidmi. Tou

proní-

(t) 2.ad Cor:2.v.15. (u) Nicol: de Lyra in Epist:2. ad Cor. cap:2 (v) Thren:2.v.13. (x) Jerem:I.v.6. (y) Luc:I.V.66. (a) Mund:Symb:l:9.cap:22.n.689.

6

pronikající Vůni Jeho Svátostí nadtknuté Staré Město Pražské/ a Veleslavný Chrám Matky Boží před Tejnem Jana Svatého za jednoho Nejvýbornějšího Učitele v Svatých Ctnostech/ a života Svátosti povolalo/ obětující Janovi Svatému Ouřad Apoštolský a Kazatelský. V tom Svatém Ouřadu postavený ne již v Tejně tejně/ ale všem veřejně naučení vydával jest/ tak pronikající/ Vůni života Svátosti/ vroucností/ a horlivostí/ že plný vroucností a horlivosti jako nový Jonáš ten Jan Svatý před Tváří Císaře Římského/ a Krále Českého Václava Lenivého/ a celého Dvoru Ouřad Svatý/ a Kazatelský zastával; Přijal jest Ouřad ten JAN Svatý/ a v něm ne již Hlasem velikým volající Jonáš/ anobř jako nový Ohněm vroucností a horlivostí plápolající Eliáš neustále pracoval/ a tím pronikavější Vůni života Svátosti za nim se táhli/ a s onou Choti Šalamounovou oupěnlivě vždy chvátili volajíce: Trahe nos post te in odorem Ungventorum tuorum currimus. (b) Táhní nás po sobě poběhnem po Vůni Mastí tvých/ anobř pronikající Vůni Jeho Života Svátosti velice nadtknutá nábožná Římská Císařovna a Královna Česká Joanna Jana Svatého za Duchovního Otce svýho/ a Spovědníka vyvolila/ ano i sám císař Římský/ a Král Český Václav Lenivý Janovi Svatému Ouřad Svatý ode vzdal/ a vlastního velikého Almužníka svého učinil/ kterýžto vznešený Ouřad mezi jinými při Dvoře Císařským a Královským jest a bývá velmi vznešený; v Ouřadu tom jak Svatě/ vroucně a horlivě pokračoval jest Jan Svatý dostatečně znáti bylo z veřejného Hlasu Lidu Obecného/ potřebného/ a chudého/ když odevšech veřejně netoliko štědrý a věrný Almužník Královský/ anobř i Pater Pauperum (c) a nebo Otec chudých byl nazvaný; Slovem tak veliká/ a velice pronikající Vůně Jeho Života Svátosti/ Svatých Ctností se rozmnožila/ že nimi jsa pohnut/ ačkoliv sice sám protivník dobrých Ctností Král Český Václav Lenivý Janovi Svatému/ již Probošství Královského vejhradního Chrámu Božího Vyšehradského/ již zase i Biskupskou Stolicí Biskupství Litomyšlského jemu obětoval/ však ale Jan Svatý z hluboký své pokory a poníženosti za nehodného se býti pravíce takových Vyvýšeností a Důstojenství/ tomu všemu silně odpíral/ a jich přijíti nechtěl/ ukazující tenkrát na sobě vlastnost Hory jedné a Vrchu vyvýšeného/ který vyobrazíce ostrovtipný Symbolista Picinellus dal jest na výsosti Vrchu toho Nápis: Per ima ad summa: Jakoby řícti chtěl. Kdo chce výsost Hory té a vrchu dojíti/ musí Cestu svou od sníženého Oudolí začíti: Tak šel jest a pokračoval Jan Svatý k své nyní nevyslovitedlné Slávě a vyvýšenosti od sníženého Oudolí své Svaté Pokory a Poníženosti. Slušně tedy a v pravdě o Jeho nevyslovitedlné nyní Slávě/ a již mezi Kůry Anjelské Vyvýšenosti řícti a opáčiti musím. Gloria Libani data est Ei. Sláva Hory Libánské dána jest Jemu.

Když jest někdy onen nejmoudřejší Jeruzalémský Král Šalamoun z obzvláštní Vůle a Nařízení samé Nejsvrchovanější Velebnosti Božské Veleslavný onen Stánek Boží a Chrám Jeruzalémský postaviti sobě ustanovil/ praví Písmo Svaté/ že Král Šalamoun poslal k Králi Týrskému Hyramovi/ aby on pro tak vznešený Stánek samé Nejsvrchovanější Velebnosti Božské z Hory své Libánské Dříví Cedrové porážeti a nasekati rozkázal: Præcipe igitur, ut præcidant mihi Servi tui Cedros de Libano. (d) Protož rozkažiž Služebníkům tvým/ ať mi nasekají Dříví Cedrové na Hoře Libánské/ která Hora pro veliké množství tam rostoucího plodného a velmi libezné Ovotce nesoucího Stromoví Cedrové byla jest nazvaná Mons amoenissimus, Hora nejrozkošnější; jejížto druhá tím větší Sláva v tom jest nejvíce zrostla a před Tváří celého veškeren Světa se rozšířila/ že na výsosti její zrostlé Dříví a Stromoví Cedrové potřebované bylo pro nesmrtedlnou trvanlivost/ a nevyslovitedlnou slíčnost okrasu onoho

podiv-

(b) Cant:I.v.3. (c) Job:29.v.16. (d) 3.Reg:5.v.6.

7

podivného Stánku a Chrámu Božího. Stánek ten/ a v něm hluboce vězící Tajemství Nejsvrchovanější Velebnosti Božské považující častěji již podotknutý starožitný a vysoce učený Písma S^o Učitel Lyranus, takto k mému potěšitelnému předsevzetí ona Slova Učitele Národův opakuje: Omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter nos. (e) Všechno to u figuře aneb v podoběnství dalo se jim/ ale zapsáno jest pro nás k našemu napomenutí a naučení; á zajisté k vinšovanému a sladkému naučení/ nebo jako někdy v starým Zákoně staral se jest a pečoval onen Král Šalamoun/ aby jeden nejkrásnější/ a nej-
 skvostnější Stánek Nejsvrchovanější Velebnosti Božské postavití mohl/ a k tomu cíli a konci netoliko velmi zběhlé Mistry a kunstýře povolal/ anobř i mimo Zlata/ Stříbra/ a drahého Kamení velice vážené Dříví Cedrové z Hory Libánské pro nesmrtnou trvándlivost a nevyslovitedlnou okrasu jest připravil; tak s mnohem větší starosti a peči v novým Zákoně pracoval jest onen Plus quám Salomon (f) víc než Šalamoun Nejsvětější Spasitel Světa/ aby tím Slavnější Stánek nestíhlé/ a neobsáhlé Slávy své na tomto Světě k rozmnožení postavil. Salomon enim pacificus Christum significat, dí onen Učitel Lyranus, Šalamoun onen pokojný samého Krista Pána jest v tom skrytým Tajemství významenával; Který ale jest ten Stánek mnohem Slavnější vznešenější/ a vyvýšenější nad onen Stánek Jeruzalémský Šalomouna: Jest Církev Svatá Křesťanská Katholická ještě na tomto Světě pod Vítězitedlným Praporcem Svatého Kříže rytěřující/ jak pěkně Slova mé potvrzuje Učitel Církevní S. Augustýn: Templum Salomonis figura Ecclesiae (g) Stánek onen a Chrám Šalomounův byl jest Figura a Podobenství Církeve Svaté/ k jejimužto Slavnému a Nejslavnějšímu Stavení Nejsvětější onen a Nejistrovtipnější Mistr Kristus jak drahé a nevyslovitedlné Ceny potřeboval jest okrasu a ozdoby; jak nepohnutedlné a nesmrtdlné Grunty a Základy velmi pěkně všechno to vypovídá Učitel Národův S. Pavel/ když takto dí: Quosdani quidem posuit DEUS in Ecclesia primó Apostolos, secundó Prophetas, tertió Doctores, deinde Virtutes, exinde Gratias Curationum, Opatulationes, Gubernationes. (h) Některé zajisté vstanovil Bůh v Církví nejprv Apoštoly/ druhé Proroky/ třetí Učitele/ potom ty kteříž činí Divy/ potom ty kteříž mají Dar Uzdravování/ potom Pomocníky/ potom Správce jiných. Nepohnutedlné Grunty a přesilné upevnění Stavení toho Kristového prohlížejíce vysoce osvíceným Vtipem svým Učitel Církevní S. Augustýn sám jako na sebe činí Otázku/ a sám na ní sobě odpovídá: Firmamentum Ecclesiae, qui? nisi Apostoli, qui etiam alibi Columnae nuncupantur. (i) Přesilné Upevnění Církeve Svaté kteří jsou: Jedině Svatí Apoštolové/ kteří i na jiným místě silni Sloupové Církeve Svaté se nazývají. Okrasu ale její a slíčnost nevyslovitedlnou Vtipem svým Anjelským pozorující Učitel Anjelský dí: Circumdata Ecclesia Variatate, id est: diversis Virtutum Operibus, quia alij fuerunt Aurei per Martyrium, alij Rosei per gemitum Poenitentiae. (k) Ozdobená Církev Svatá rozličností/ to jest: rozdílnými Skutky Svatých Ctností/ nebo jiní byli jako Zlatem se třpytící skrze Slavné Mučedlnictví své/ jiní jako sličné květoucí Růže skrze Svátost Svaté kajícnosti. O! jak veliká a nevyslovitedlná Okrasa/ jak nevypravitedlná Jasnost toho nového Kristového Stavení Církeve Svaté Křesťanské Katolické rytěřující byl jest dnešní Veleslavný/ Divotvorný/ a Vítězitedlný Mučedlník Boží Svatý Jan Nepomucký/ když nercili skrze své veliké Svaté Ctnosti a přepodivnou Života Svátost ji jako jasná Svíce na vysokým Svícnu vystavená osvěcoval/ anobř i skrze své Svaté a Vítězitedlné Mučedlnictví tak jest Církev Svatou ojasnil/ a okrášlil/ že netoliko ta veliká Jasnost a Okrasa nezměnitelně již na čtvrtý Věk trvajcí nižádného netrpěla jest Zatmění/ anobř tohoto Věku čtvrtého dvakrát šťastného po celým širokým Světě i mezi
 mno-

(e) Nicol: de Lyra in cap:4.lib:3.Reg: (f) Matth:12.v.42 (g) S. Aug: in Psal:126. (h) I.ad Cor:12.v.28. (i) S. Aug: Epist:120. ad Honorat: (k) S. Thom: in Psal:44.

mnohými temnostmi Kacířstva vždycky víc a víc přichází k rozmnožení. O! jak veliké Upevnění a nepohnutelný Sloup Cedrový byl jest v Církvi Svaté toho nového Stánku samé Velebnosti Božské dnešní Veleoslavný/ Divotvorný/ a Vítězitedlný Mučedlník Boží Svatý Jan Nepomucký/ když ji netoliko Apoštolskými Práceri svými a horlivým Kázáním Slova Božího velice osilňoval/ anobř i skrze Slavné Mučedlnictví své jakožto nepohnutelným a nesmrtdelným Sloupem Cedrovým tak jest upevnil/ že v pravdě skrze své Slavné a Vítězitedlné Mučedlnictví/ které on pro neporušitedlné zachování Svátosti Svaté Kajícnosti srdnaté a vdatné podstoupil/ Columna Fidei, (l) Jak Svaté Mučedlníky nazývá Svatý Ephrem/ nepohnutelný Sloup pravé Víry a Církeve Svaté před Tváří celého veškeren Světa/ a před Tváří celé Říše Nebeské nazván býti musí/ nebo tak někdy Veleoslavné Vítěze své a Mučedlníky nazval a poctil sám Duch Boží v Zjevení Sv: Jana takto k nim řkoucí: Qui vicerit faciam illum Columnam in Templo DEI mei. (m) Kdo svítězí učinímť jej Sloupem v Chrámě Boha mého. Mezi jinými přirozenými Dary/ kterými mnohonásobnými od Nejsvrchovanějšího Tvorce a Stvořitele všech věcí obdařené jest Stromoví Cedrové/ jest i tento Dar/ že totižto vejškou svou a vyvýšenosti netoliko jiné Stromoví převyšují/ anobř i nejvyššími vrchy svými samé Oblohy Nebeské/ a Oblaku se dotýkají/ tak že i ona Nejkrásnější Choti Ženicha Nebeského Církev Svatá chtěce celému veškeren Světu ukázati vznešenost/ a vyvýšenost svou/ takovou skrze nesmírnou vejšku Stromu Cedrového ukazuje: Quasi Cedrus exaltata sum in Libano. (n) Jako Cedr povýšená jsem na Hoře Libánské. Jakou Slávou/ jakou Velebností při svém Slavném Mučedlnictví byl jest poctěn od samé Nejsvrchovanější Velebnosti Božské Vyvýšenost snížit a nevyslovitedlnou Slávu zastíniti/ když jej jasností Svátostí života svého/ jakožto velice vyvýšený Strom Cedrový na Vrchu Hradu Pražského povýšeného z Vrchu Hradu toho zvrhnouti/ a do Hlubiny tenkrát velice rozvodněné Moldavy uvrhnouti poručila/ však ale vše nadarmo: Non est Sapientia, non est Prudentia, non est Consilium contra Dominum. (o) Nenít Moudrosti/ nenít Opatrnosti/ nenít Rady proti Pánu. Seslal jest Bůh samé němé Živly/ kteří by před Tváří celého veškeren Světa rozhlašovali/ a vyvyšovali/ a vyvyšovali Slávu Jeho. Rozhlásil a vyjevil Slávu tu Jeho němež Živel Vody/ když Divotvorné v největším svém rozvodnění nenadále opadnouce Tělo Jeho Svaté ukázal a vyjevil utopené. Rozhlásil a vyjevil nevyslovitedlnou Slávu Jeho/ a Vyvýšenost před Trůnem Velebnosti Božské němý onen Živel Povětří/ když proti přirozenosti své vejdouce v mír s protivným vždy sobě Živlem Vody takovou jasností přiodil Vody Řeky Moldavy/ že celá Řeka Moldava obzvláště od Mostu Pražského plující jako v plným Plamenu plápolající spatřená byla. Slávu tu Jeho/ a nevyslovitedlnou vyvýšenost rozhlašovala/ a celému veškeren Světu dostatečně vyjevila sama Obloha Nebeská/ když k vyjevení a osvícení Těla svého Nebešťana jasně se třpytící Hvězdy nad Vody Moldavské seslala/ které plynoucí pod Vodami Tělo Jeho Svaté jako nejjasnější Světa hořící obklíčili a vyprovázeli; však ale ani na tom ještě dosti nebylo/ Nejsvrchovanější Velebnosti Božské/ že takovou Slávou/ takovou Velebností/ tolika Divy a Zázraky poctil jest Slavnou Smrt a Mučedlnictví Veleoslavného a Divotvorného Mučedlníka Svého JANA Svatého/ i ten nepohnutelný a němý Živel Země jest pohnul/ a vzbudil/ aby on s jinými Živly rozhlašoval a vyjevoval němým Jazykem svým velikou Čest a Slávu Jeho/ nebo když pro veliký schod Lidu pro

(l) S. Ephrem cap:3 in Aencomio M.M. (m) Apoc: 3.v.12. (n) Eccli:24.v.17. (o) Prov:21.v.30

du pro uctění Těla Jeho se scházejícího k Svatému Kříži velkému/ Velebných P.P. Křížovníkův s červeným Srdcem Blahoslavených Mučedníkův od Pokání vůbec S° Ciriaka/ kdežto zatím Tělo to Svaté z Moldavy vyzdvižené bylo složené; když pravím pro ten veliký schod/ a shromáždění Lidu novou ukrutností proti Tělu svatému bouřiti se opovážil Král Tyranský Václav Lenivý/ a přísně poručil aby oni Velebni P.P. Křížovníci s červeným Srdcem to Tělo Svaté v tejnosti někam do kouta uvrhli/ pro strach a Bázeň Krále ačkoliv nevolně do jedné postranné Zdi uložili a skryli drahý Poklad ten/ však ale čím více skrejvati se vynasnažovali drahý Poklad ten z hrozného a strašlivého rozkazu Královského/ tím víc a víc se Poklad ten vyjevoval/ nebo Živel Země/ a Zeď ta/ v které skryté složeno bylo Tělo to Svaté takovou a tak libeznou Vůni vydávali/ že pro nesmírnou libeznost Vůně té v tím větším počtu k poctění Těla toho Svatého jako nějaké Včely se shromažďovali Lidí. Strom Cedrový mimo své nesmírné vejšky a libeznosti Vůně kterou ze sebe vydává od štědré nature a přirozenosti i tím obdařen jest/ že velmi hojné a libezné Ovoce nese/ a tím všechny k sobě přicházející občerstvuje/ a obveseluje/ což považující ostrovtipný Symbolista Gambertus tak vyobrazenému Stromu Cedrovému hojným Květem/ a spolu Ovocem naplněnému Nápís dal: Pascit & oblectat, (p) nasycuje a obveseluje; a to já dnešního Dne mnohem vznešenějším způsobem pro nesčíslné Milosti/ které hojně svým věrným Ctitelům vyprošuje pro mnohé a nevyšlovedlné potěšení/ které v rozdílných zármutcích postaveným/ a Hrob Jeho Svatý s pobožností navštěvujícím prokazuje/ k Nohám Svatého Hrobu Nepomuckého připsat musím: Pascit & oblectat hojnými Dary a Milostí/ nesčíslným v Zármutcích Potěšením všechny hojně nasycuje/ všechny těší a obveseluje/ v pravdě tedy v pravdě a slušně Gloria Libani est Ei. Sláva Hory Libánské daná jest Jemu.

Ostrovtipný onen Symbolista, a již častěji odemne jmenovaný Opat Picinelus vysoké Hory a Vrchy vyvýšené tímto poctil jest Připísem: Hos Lux prima ferit, (q) Že Vrchy a Hory vyvýšené tak jsou šťastné/ že od vycházejícího Slunce Nebeského ponejprv bývají osvětlené a spatřené/ však ale s tím ještě málo jest řekl/ nebo Vrchy a Hory vysoké nesmírnou vysokostí svou netoliko k patření na sebe potahují Slunce jasné ono Oko Oblohy Nebeské/ anobř i vysokost jejich jedině potěšení a obveselení jest Očí Lidských/ obzvláště po nebezpečných Cestách Mořských pokračujících a se plavících Plavcův Mořských/ kteráž to Sláva a Čest nesmrtdlná jest vlastní a přirozená Hory Libánské/ která jako Mons altissimus. Hora nejvyšší/ a na vrchu svém bělostí Sněhu ojasněná všechněch Marynářů a Plavců Mořských Očí k sobě potahuje/ a jejich v Zármutku/ a nebezpečnoství jedině jest potěšení; a ta veliká Sláva/ a nesmrtdlná Čest Hory Libánské obzvláště věku toho daná jest/ a veřejně od celého veškeren Světa slušně dává se dnešnímu Veleslavnému a Divotvornému Mučedníku Božímu Svatému Janovi Nepomuckému/ nebo jestli že podlé vyřčení Učitele Církevního S° Augustýna Svět tento nic jiného není jedině jedno Moře zbouřené/ jak jeho Slova jsou: Hoc Sæculum Mare est, habet amaritudinem noxiam, habet fluctus, tribulationum, tempestates tentationum, (r) Tento Svět Moře jest nebezpečné/ má hořkost škodlivou/ má vlnobití ustavičné rozdílných soužení a trápení/ a vždy trvajících strašlivé bouřky nesnesitedlných pokušení/ a na tom Moři všickni my se plavíme/ kam ale všechněch nás zarmoucených/ a v tolika nebezpečnostvích postavených Plavců a celého veškeren Světa/ obzvláště věku tohoto našeho pro sladké potěšení Očí jsou obrácené: jedině k té nesmrtdlné Slávě Hory Libánské/ k dnešnímu Veleslavnému a Divotvornému Mučedníku Božímu/

mu/ o kterém v pravdě řícti musím s korunovaným Prorokem Páně: Oculi omnium in sperant, (s) Očí všech v tebe doufají Mučedlníče Boží. Pravda jest tomu neodpíráám/ ani spravedlivý Katholický Křesťan odepřítí nemůže/ že onen zamilovaný Ženich Nebeský Kristus Nejmilejší Choti a Nevěstu svou Církev Svatou Křesťanskou Katholickou v tolika potřebách a nebezpečnostvích postavenou rozdílnými zaopatřil Pomocníky Svatými a Ochránci/ tak v nebezpečnostvích Ohně S° Floriána a S° Vavřince Mučedlníky/ v nebezpečnostvích povětrných Mocností/ Hromobití/ a Krůpobití S° Donáta Biskupa/ a Mučedlníka/ v Nebezpečnostvích strašlivé Mořské bouře S° Mikuláše Biskupa/ v Bolesti Kame-
na S° Liboria Bisk:/ v Bolesti Hrdla S° Blažeje Bisk: a Muč:/ v Bolesti Zubů Svatou Pannu a Mučedlnici Boží Apollonii/ v pronikavé Bolesti Dnou-zlámanosti a Podagry S° Štapína Vyznavače/ a v mnohých jiných potřebách mnohé jiné Svatý/ a Světice Boží/ však ale: Mirabilis DEUS in Sanctis suis, (t) musím tu v pravdě vykřiknouti s korunovaným Prorokem Páně Davidem: Divný Bůh v Svatých svých/ divný/ a podivný v Milosti své/ obzvláště nynějšího tohoto věku běžícího/ v kterém ve všech Potřebách a Nedostacích nemylného Pomocníka/ ve všech Neduhách a Nemocech jak na Těle/ tak na Duši nejvinšovanějšího Lékaře/ ve všech Zármutcích a Nebezpečnostvích zoufání nejběhnějšího Utěšitele a Zástupce postavil jest JANA Svatého/ kterému v pravdě připsati musím/ co někdy onomu Vítězitedlnému Vojenskému Štítu onoho nepřemoženého Reka Eneáše připsal ostrovtipný Veršovec a Poěta Virgilius: Unus omnia contra, Jeden proti všechněm jest Ochránce Jan Nepomucký. Nechci já tu opáčiti nesčíslné/ a přepodivné Zázraky o kterých svědčí starý jeden Scriptor Historicus in suo Sumario v.18.§.r. Že více nežli před sty čtyřiceti Léty jedna veliká Kniha celá popsaná se vynacházela podivnými Divy a Zázraky od Svatého Jana působenými. Nechci opakovati jak při Jeho Svatém Hrobě Divotvorně Zrak nebyli jediným Prachem Země z Hrobu Jeho na Oči nasypaném. Nechci opáčiti jak skrze Slib ke Cti Jeho učiněný od nezhojitedlný sice Nemoci Padoucí podivně uzdraveni. Nechci připomínati jak jiný k ohavné popravné Smrti již odsouzený skrze Pomoc Svatého Jana podivně při Životě/ i při své Cti byl zachovaný. Slovem není žádný Neduh/ není žádný nedostatek/ není žádný Zármutek a patrné Nebezpečnostvích v kterém by Ochránce Svatý Jan se nebyl ukázal nejšťastnějším a nejskušnější Spomocníkem Unus omnia contra, jeden proti všechněm jest Ochránce Jan Nepomucký. Mirabilis DEUS in Sanctis suis, (u) Divný Bůh v Svatých svých/ divný v Milosti své a v Moci jim udělené: Zachoval někdy Divotvorně Bůh Rameno a Ruku Svatého Štěpána Krále Uherského pro Svatou a velikou k Chudým Štědrost Jeho. Zachoval podivně a Divotvorně Bůh ten Srdce neporušené S° Arci-Otce Augustýna Učitele Církevního/ a to pro velikou/ a vždy k Bohu plápolající Lásku jeho. Zachoval Bůh ten Milostivý Divotvorně neporušený Jazyk S° Antonína Paduánského pro vroucné horlivé/ a pronikající Kázání jeho. Zachoval jest a zachovává již přes tři sta čtyřiceti tři Léta Divotvorně Jazyk netoliko neporušený/ ale jako víc a víc obživující dnešního Vele-slavného/ a Divotvorného Mučedlníka Božího Svatého Jana Nepomuckého/ netoliko pro Svatou a neporušenou Mlčenlivost Jeho/ při Svátosti Svaté Kajícnosti a S. Spovědi zachovanou/ anobř aby ten S. Divotvorný Jazyk Jeho/ který za Jeho Svatého Živobytí Mlčenlivostí svou vyhlašoval přepodivnou Všemohoucnost a Slávu Boží/ a byl všech Zarmoucených sladké Potěšení/ anobř Všemohoucnost a Slávu Boží/ a byl všech Zarmoucených sladké Potěšení/ anobř tím více aby času nynějšího tak podivně jako znovu vzkříšený a obživlý In omnem Terram po vsí Zemi a po celým veškeren Světě tím zvučněji hlásal nestihlou Slávu a Všemohoucnost Božskou/ a byl všechněch ve všemožných Potřebách věřících jeden veřejný a všeobecní před Trůnem Velebnosti Božské

Pro-

Prostředník a Přímluvčí. Píše starožitný Létopis Plutarchus in Alexandro (v) jak někdy nějaký Pestanus obzvláštní miláček Alexandra Velikého pozval téhož Alexandra do své Zahrady jak kunstovně tak velmi nákladně ozdobený/ s tou nejponíženější prosbou a žádostí aby on Alexander Veliký tak mnoho se ponížil/ a do jednoho velmi rozkošného Domu v Zahradě té postaveného na Panquet a dobrou Vůli přišel; když tehdy po své učiněné Královské přípovědi do toho rozkošného Domu Zahradního vesel Alexander/ a rozdílne velmi kunstovně malování v něm s tím největším zalíbením svým prohlížel/ mezi jiným tím malováním největší zalíbení své ukázal na jednom/ na kterým velmi kunstovně vyobrazený se spatřoval Bůh Pohanský Pluto Bůh Bohatství s Rukami roztaženými jako Bohatství své štědře rozdávající/ a na jednom Stromu Olivovém sedící/ které zalíbení aby všem veřejně vyjevil vytáhnuce Voloběšku a neb Plavejs z Královského Oděvu svého následující plné Milosti Královské Slova vlastní Královskou Rukou svou na ty Stěně napsal: Hanc Domum sepio singulari Privilegio, ut quicumq; fugitivus extiterit, eamq; ingressus fuerit veniam & Gratiam impetret. Tento Dům rozkošný Zahradní tou obzvláštní nadávám Královskou Milosti/ aby kdokoliv pro své veliké provinění utíkající do toho Domu by se utekl/ a vešel/ v něm všechnu Milost/ a svého protivení milostivé Odpuštění našel. Když já tento Veleslavný/ a velmi kunstovně a nákladně postavený na tyto Zelené rozkošné Hoře Chrám Boží ke Cti a Chvále Divotvorného a Vítězitedlného Mučedlníka Božího Svatého JANA Nepomuckého bedlivě pozoruji a prohlížím/ jeden jako uprosřed rozkošné Zahrady plný všemožné rozkoše Duchovní Zahradní Palác spatřuji/ v kterým jaké zalíbení nachází ne již nějaký Alexander Král veliký/ anobř sám onen Nejvyšší Král nad Králi a Pán nad Pány Bůh Všemohoucí/ to dávno předpověděl skrze Ústa nejmoudřejšího Šalomouna jako samým svým Nesvětějším Prstem na toto místo Svaté a rozkošné ukazující: Hic delicæ meæ sunt esse cum filijs Hominum. (x) Zdeť na tomto místě Svatým Rozkoš má jest býti s Syny Lidskými; jak ale veliký a Slavný Panquet a Hory v tomto Domě svým Rozkoše plným všechněm sem přicházejícím připravil ten Bůh náš Nejvyšší a Nejdobrotivější/ znáti jest dostatečně z Jeho dychtivého pozvání/ s kterým věrný Ctitele na toto místo Svaté svolává a zůve: Venite comedite Panem, & bibite Vinum quod miscui vobis. (y) Podťe/ podťe všickni do tohoto Domu mýho všemožnou Rozkoši naplněného/ jezte tento Chléb Anjelský/ a píte Víno které jsem zmíchal vám. V tomto Domě Svatým mezi jinšími sličnými okrasami a ostrovtipným malováním spatřuje se potěšitedlně Obraz ne nějakého Boha Pohanského Pluto Boha Bohatství/ anobř jednoho velikého Služebníka Božího Vítězitedlného/ a Divotvorného Mučedlníka Svatého Jana Nepomuckého ustavičného před Trůnem Velebnosti Božské Přímluvčího/ a Orodovníka našeho/ s Rukami roztaženými/ jako vždy hotového Pomocníka/ a nejštědřejšího Pomoci své všechněm rozdávatel/ na Jehožto veliké Života Svátosti/ a Veleslavné Mučedlnické Koruně jak nesmírné má Nejsvrchovanější Velebnost Božská Zalíbení/ dostatečně všem veřejně ukazuje nesčíslnými Divy a Zázraky/ které k oslavení a zvelebení Jeho před Tvář celého Světa vždy víc a víc Den odedne činí a působí; Kdo tedy pochybovati může že i tento Dům svůj plný Rozkoše nesčíslnými Milostmi jest nadal/ aby všickni i ty nejzoufanlivější Hřšníci kteří do něho se utíkati budou obzvláštní Milosti Boží byli obdařeni/ proto slušně Veleslavnému tomuto Chrámu Božímu dnešního Dne připsati musím/ co někdy na Vejroční Slavnost nejpřednějšímu Chrámu Božímu připsati dala Veleslavná obec Mantuánská pro zvláštní zvelebení Svatého Patrona Chrámu toho Tutela decúsque, že tento Veleslavný Chrám Páně skrze kunstovně a nákladně Stavení své netoliko tohoto místa a Hory Zelené jest jedna veliká Okrasa/ anobř i všechněm do něho přicházejícím jistá a nepřemožitedlná Obrana. Zaví-

(v) Plutarh: in Alexand: (x) Prov:8.v.31. (y) Prov:9.v.5.

Zavírám.

V starých Pamětech podivných Čin a Skutků Alexandra Velikého čtu a nacházím/ jak někdy on při Dvoře svým tak kunstovného měl Mistra Stavení a spolu Obrazo-Tepce/ Stesticrates nazvaného/ který se jemu obětoval/ a prohlásil/ že z celého onoho vysokého a prostranného Vrchu Athos jeden Obraz vytesati chce/ kterýby velikostí a kunstovným dílem všechny jiné Divy Světa převyšoval/ v jedné Ruce Obraz ten měl držeti veliké a prostranné celé Město/ v druhé ale jednu Nádoba tak prostrannou/ že z ni veliká Řeka tecti a se vylívati měla. A.A. kdyby já dnešního Dne měl a mohl následovati kunstovného onoho Obrazo-Tepce Stelicrata, z celé tyto Hory Zelené vytesati bych chtěl jediný Obraz dnešního Veleslavného a Divotvorného Mučedlníka Božího Jana Svatýho/ aby tak celá tato Hora Zelená nevyslovitedlnou Slávu Jeho všechněm sem přichozím ukazovala; do pravé Ruky Jeho postavil bych Erbovní Studni Mariánskou Důstojně Velebnýho Kláštera Žďárského/ s tímto Symbolickým Podpisem: Omnibus Affluenter, Vody Mariánských Milostí rozdává on všechněm v hojnosti; do Ruky Jeho levé natažené dal bych Kanovnický Biret nebo Kvadrát tří rohý/ pod Jehož by Stín celý Svět se skrýval s Přípisem Non siné Luce tegit, mne Svátostí svou osvěcuje/ a Stínem svým především zlým zastiňuje/ abych ale k spatření a poctění toho podivného Obrazu na toto Svaté místo netoliko celé Veleslav: Margkrabs: Moravské a jiné okolní Země a Království anobř celý veskeren Svět svolati a přivedsti mohl/ podíval bych se do velice někdy bohatých Dolů Žďárských/ a tam vyhledajíce ještě zanechanou od Předků starých pro rozmnožení Slávy JANA Svatýho Rudu Stříbrnou dal bych tlačiti v hojnosti Peníze pamětní k rozmetání a vybázení mezi přítomný Ctitele Svato-Jánské/ nebo vím/ že podlé nejmoudřejšího Kazatele Jeruzalémského nejzvůčnější/ a nejpronikavější Hlas jest Peníze: Pecunia obediunt omnia. (z) Peníze všechno poslouchá. Na jedné straně dal bych tlačiti někdy Slavné ono Město Ephezské skrze vytesaný Obraz Bohyně své Diány/ ku kterému v jednom Řetěze svázané šťastným nálezem a fortem Vojenským silně přetažené od Vojska Nepřátelského Krále Kreza a od patrného vyvrácení bylo vysvobozené s Přípisem Servat arata. Stínem milostivé její Zbraní zachováno jsem od vyvrácení; na druhé straně Peníze toho dal bych ten veliký Obraz z celé tyto Hory Zelené vytesaný tlačiti/ v jehožby Noh celý Svět jedním Zlatým Řetězem obvázaný ležel přibitý a s tímto potěšitedlným Přípisem: Hoc mihi Præsidium, ve všech Neštěstích a Potřebách mocná JAN Svatý jest a bude má Obrana. Peníz ten památní ať jedenkaždý sebou vezme/ a po celým Světě štědře rozdává; abychme ale i potěšitedlného Přípisu toho potěšitedlně oučasti byli prvé než z tohoto Svatého místa vystoupíme/ jedním Zlatým Řetězem stálé/ vroucné a horlivé Pobožnosti Svato-Jánské svažme všechny Příbytky a všechny jiné Potřeby naše a k Jeho Svatým Nohám tak svázané silně přibíme a k němu srdnatě a horlivě zvoljme. O! Veleslavný a Divotvorný Mučedlníče Boží Svatý JENE Nepomucký všeobecný ve všech Potřebách Pomocníku a Ochránce/ vzhlédni na nás v nebezpečných těchto časích pod Stín přemocné Ochrany Tvé se upěnlivě utíkající/ vzhlédni na nás/ nebo pod nejvinšovanější Stín tvé přemocné a Divotvorné Ochrany od dnešního Dne všichni se odevzdáváme/ pod nejvinšovanějším Stínem tím živí jsme/ živí býti žádáme/ i umíráme. Amen. (z) Eccl:10.v.19.